

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В
УКРАЇНІ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

2 курсу денної форми навчання

ГОСТИНСЬКИЙ Назар Миколайович

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент

ГОРБАН Ірина Михайлівна

Рецензент

доктор економічних наук, професор

ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„07” грудня 2023 р., протокол № 5

завідувач кафедри фінансів та обліку,

Степан МЕЛЬНИК

(підпис)

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

**Львів
2023**

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

Степан МЕЛЬНИК

«13» квітня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ГОСТИНСЬКИЙ Назар Миколайович

1. Тема роботи «Система забезпечення фінансового контролю в Україні»
керівник роботи ГОРБАН Ірина Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент
затверджені розпорядженням директора Інституту від «07» квітня 2023 р. № 4
2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» грудня 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань фінансового контролю, літературні джерела із вказаної тематики, статистичні матеріали та аналітичні дані.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Провести теоретичні основи дослідження забезпечення фінансового контролю; проаналізувати функціонування системи забезпечення фінансового контролю в Україні; оцінити роботу фінансового контролю в Україні; дослідити зарубіжний досвід формування системи забезпечення фінансового контролю та визначити шляхи удосконалення формування системи забезпечення фінансового контролю.
5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Основні принципи здійснення фінансового контролю, Ключові ознаки процесу фінансового контролю, основні функції сучасної системи фінансового контролю, етапи формування системи фінансового контролю, основні детермінанти забезпечення фінансового контролю, загальний обсяг охоплених контролем фінансових та матеріальних ресурсів в Україні за період 2020-2022р.р., динаміка проведених заходів державного фінансового контролю в Україні за період 2020-2022р.р., динаміка кількості суб'єктів господарювання, що підлягали фінансовому контролю за період 2020-2022р.р., основні етапи проведення фінансового контролю в Україні, динаміка проведених державних фінансових аудитів за період 2020-2022 р.р., динаміка обсягу втрат фінансових і матеріальних ресурсів внаслідок виявлених порушень під час проведення фінансового контролю в Україні у сфері промисловості, енергетики і транспорту за період 2020-2022 р.р., кількість перевірок суб'єктів господарювання, за результатами яких попереджено порушення законодавства у сфері закупівель за період 2020-2022р.р., од., ключові особливості системи фінансового контролю в Канаді, ключові проблеми з персоналом в діючій системі фінансового контролю в Україні, основні загрози сучасної системи фінансового контролю, основні напрямки покращення роботи фінансового контролю в Україні, напрями удосконалення роботи системи фінансового контролю в умовах війни.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ГОРБАН І. М.		
2	ГОРБАН І. М.		
3	ГОРБАН І. М.		

7. Дата видачі завдання «13» квітня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.07.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2023	виконано
3	Написання другого розділу	01.10.2023	виконано
4	Написання третього розділу	01.11.2023	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	15.11.2023	виконано
6	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач вищої освіти

Н.М.
(ініціали)

(підпис)

ГОСТИНСЬКИЙ

(ПРИЗВИЩЕ та

Науковий керівник

(підпис)

ГОРБАН І. М.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ГОСТИНСЬКИЙ Н.М. Система забезпечення фінансового контролю в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансового контролю в Україні. Розглянуто теоретичні основи дослідження забезпечення фінансового контролю. Визначено ключові особливості впливу фінансового контролю на розвиток національної фінансової системи. Проаналізовано нормативно-правову базу щодо забезпечення фінансового контролю. Здійснено аналітичну оцінку забезпечення фінансового контролю в Україні. Виділено ключові проблеми сучасної системи забезпечення фінансового контролю в Україні. Визначено напрямки удосконалення системи забезпечення фінансового контролю в Україні.

Ключові слова: контроль, система, фінансовий контроль, забезпечення фінансового контролю.

ANNOTATION

HOSTYNSKYY N.M. System for ensuring financial control in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The qualifying work is devoted to studying the theoretical foundations and providing practical recommendations for ensuring financial control in Ukraine. The theoretical foundations of the study of ensuring financial control are considered. The key features of the influence of financial control on the development of the national financial system are identified. The regulatory framework for ensuring financial control is analyzed. An analytical assessment of the provision of financial control in Ukraine was carried out. The key problems of the modern system of ensuring financial control in Ukraine are highlighted. The directions for improving the system of ensuring financial control in Ukraine have been identified.

Keywords: control, system, financial control, ensuring financial control.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	9
1.1. Сутність фінансового контролю.....	9
1.2. Характеристика формування системи фінансового контролю... ..	14
1.3. Ключові аспекти забезпечення фінансового контролю	19
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	25
2.1. Аналіз особливостей забезпечення фінансового контролю в Україні.....	25
2.2. Дослідження ключових аспектів проведення фінансового контролю в Україні.....	30
2.3. Оцінка системи фінансового контролю в Україні	35
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	41
3.1. Зарубіжний досвід формування системи забезпечення фінансового контролю.....	41
3.2. Основні проблеми в сучасній системі забезпечення фінансового контролю	46
3.3. Шляхи удосконалення формування системи забезпечення фінансового контролю	51
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна з початку 2022 року опинилася у воєнному стані спричиненим діями країни агресора. З цього часу сучасна національна фінансова система перейшла на новий режим і поступово адаптувалася під нові реалії. При цьому, в таких умовах вкрай важливим є постійне фінансування невідкладних та дофінансування нагальних потреб. Кожна структура і складова національної безпеки потребує своєчасного і достатнього об'єму коштів, щоб не лише стримувати ворога, але й проводити успішні контрнаступальні дії з метою визволення власної землі. В таких умовах, важливою є ефективна система фінансового контролю, яка зменшить кількість порушень і не допустить падіння рівня фінансової дисципліни.

Проблеми функціонування системи фінансового контролю досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Р. Адамс, А. Аренс, О. Барановський, І. Басанцов, А. Виссер, Л. Дікань, О. Дишкант, Г. Дмитренко, І. Іванова, Л. С. Кульпінський, А. Любенко, Й. Мозер, Є. Мних, В. Піхоцький, В. Симоненко, Ю. Слободяник, І. Стефанюк, Н. Шевченко, А. Хмельков, І. Чумакова, О. Шевчук, А. Штангрет.

Однак, незважаючи на значну кількість праць присвячених сфері забезпечення фінансового контролю, дане питання недостатньо розроблене та вимагає подальшого наукового дослідження, особливо в умовах воєнного стану.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і практичних засад щодо системи забезпечення фінансового контролю в Україні.

Досягнення обраної мети обумовило необхідність вирішення таких **завдань:**

– визначити теоретичні основи забезпечення фінансового контролю;

- дослідити сутність ключових понять за обраною темою роботи;
- проаналізувати функціонування системи забезпечення фінансового контролю в Україні;
- оцінити роботу фінансового контролю в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід формування системи забезпечення фінансового контролю;
- визначити шляхи удосконалення формування системи забезпечення фінансового контролю.

Об’єктом дослідження є система забезпечення фінансового контролю України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти формування системи забезпечення фінансового контролю.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі системного методу та аналізу. Метод моделювання застосовується у процесі розробки нових моделей і схем. Обґрунтування категоріального апарату та висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування та узагальнення. Для підведення окремих підсумків використано метод порівняння. Графічний і табличний методи застосовано при побудові рисунків і таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів:

– удосконалено теоретичні засади формування сучасної системи забезпечення фінансового контролю в Україні, які представлено у вигляді авторського бачення визначення сутності та демонстрацією детермінантів, що встановлюють даний процес.

Основний зміст роботи. у першому розділі визначено теоретичні аспекти сучасної системи забезпечення фінансового контролю.

У другому розділі проведено аналіз сучасної системи забезпечення фінансового контролю в Україні.

У третьому розділі розкрито сучасні напрями удосконалення формування системи забезпечення фінансового контролю.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (46 найменувань на 4 сторінках), 2 додатки, розміщених на 2 сторінках. Загальний обсяг робота становить 64 сторінок, із них основний текст – 56 сторінки, які містять 9 таблиць та 18 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Сутність фінансового контролю

Економічна безпека країни прямо пропорційно залежить від фінансового стану країни, оскільки фінанси є основною ланкою розвитку. У зв'язку з цим, особливу роль набуває фінансового контролю. На макрорівні фінансовий контроль можна розглядати як форму реалізації контрольної функції державних та муніципальних фінансів, що охоплює всю сукупність фінансових відносин, що виникають у процесі формування та використання централізованих фінансових фондів. Відповідно до цього зазначена система фінансових відносин виступає як об'єкт державного та муніципального фінансового контролю. Безпосередньо його предметом є, по-перше, конкретні операції, здійснювані суб'єктами господарювання з державними та муніципальними фінансовими ресурсами та майновими об'єктами, і, по-друге, показники, що характеризують кожен з етапів бюджетного процесу. За якісного та повного фінансового контролю в країні спостерігається стабілізація економічної безпеки як на макрорівні, так і на мікрорівні. Також варто відзначити, що фінансовий контроль включає податковий, бюджетний та інші. Економічна безпека країни – це стан захищеності економіки від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Роль фінансового контролю у створенні адекватної сучасним економічним умовам системи управління фінансами важко переоцінити. У зв'язку з цим велике значення набуває потреба вдосконалення фінансового контролю з метою підвищення його дієвості та ефективності.

Основні принципи здійснення фінансового контролю, представлено на табл.1.1.

Таблиця 1.1

Основні принципи здійснення фінансового контролю

Принцип	Сутність
Принцип бюджетності	Основа фінансового контролю, за якої уряди планують свої витрати та отримання доходів, встановлюючи ліміти та цілі, щоб гарантувати наявність коштів та їх витрачання за призначенням
Принцип підзвітності	Державні установи та посадові особи несуть відповідальність за використання державних коштів. Це включає підтримку прозорості та надання чіткої звітності про фінансову діяльність
Принцип внутрішнього контролю	Процеси та процедури, створені для забезпечення цілісності фінансових операцій, захисту активів, запобігання шахрайству та забезпечення точності та надійності фінансової інформації
Принцип підтвердженості	Регулярні аудити проводяться для перевірки того, що фінансові звіти є достовірними та точними, що ресурси використовуються ефективно та за призначенням, а також що ризики ефективно керуються
Принцип моніторингу	Безперервний моніторинг фінансових показників у порівнянні з бюджетами та прогнозами дозволяє своєчасно вносити корективи та вдосконалювати процес прийняття рішень

Сформовано автором на основі джерела [1-3]

Розглядаючи фінансовий контроль, важливо також дослідити її функціональні та змістовні ознаки. Так, перш за все, фінансовий контроль виступає як ключовий обов'язок держави в публічному плані, який виходить із його ключових внутрішніх та зовнішніх (міжнародних) зобов'язань. По-друге, фінансовий контроль виступає як ключове організаційно-правове явище, реалізація якого визначена основними нормативно-законодавчими актами. По-третє, фінансовий контроль виступає як специфічний механізм, який представлений як система взаємопов'язаних між собою структур та елементів, метою взаємодії яких є виявлення підозрілих чи правоправних фінансових операцій. В кінцевому результаті, основною метою фінансового контролю на сьогоднішній день є мінімізація фактів легалізації прибутків, які були отримані злочинним шляхом. Узагальнюючи, основні сутнісні характеристики фінансового контролю представлено на рис.1.1.

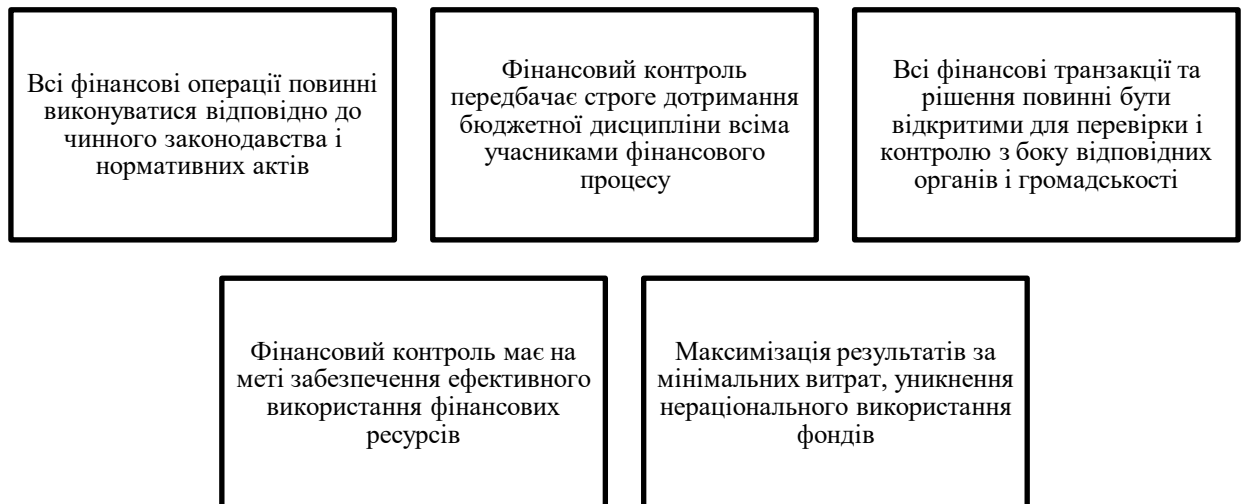

Рис.1.1. Основні сутнісні характеристики фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [4-5]

На сьогоднішній день вся сукупність заходів фінансового контролю поділяється на два ключових види [6-7]:

1. **Обов'язковий фінансовий контроль**, який агрегує в себе всі заходи державного апарату, щодо нагляду та аналізу фінансової діяльності юридичних та фізичних осіб. Даний вид фінансового контролю проводиться спеціальними державними інституціями та органами. На сьогоднішній день даний вид фінансового контролю як в нашій країні, так і в інших країнах виступає одним із найбільш ефективних заходів контролю та наступного формування державної фінансової політики.

2. **Відомчий або ж внутрішньорганізаційний фінансовий контроль**, який полягає у повноцінній перевірці фінансової діяльності суб'єктів, які знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні міністерствам чи державним інституціями. Даний вид фінансового контролю направлений на виявлення порушень щодо унормованої фінансової діяльності підвідомчих суб'єктів, які провадять фінансову діяльність.

Ключові ознаки, які виділяють два вище представлені види фінансового контролю представлено на рис.1.2.

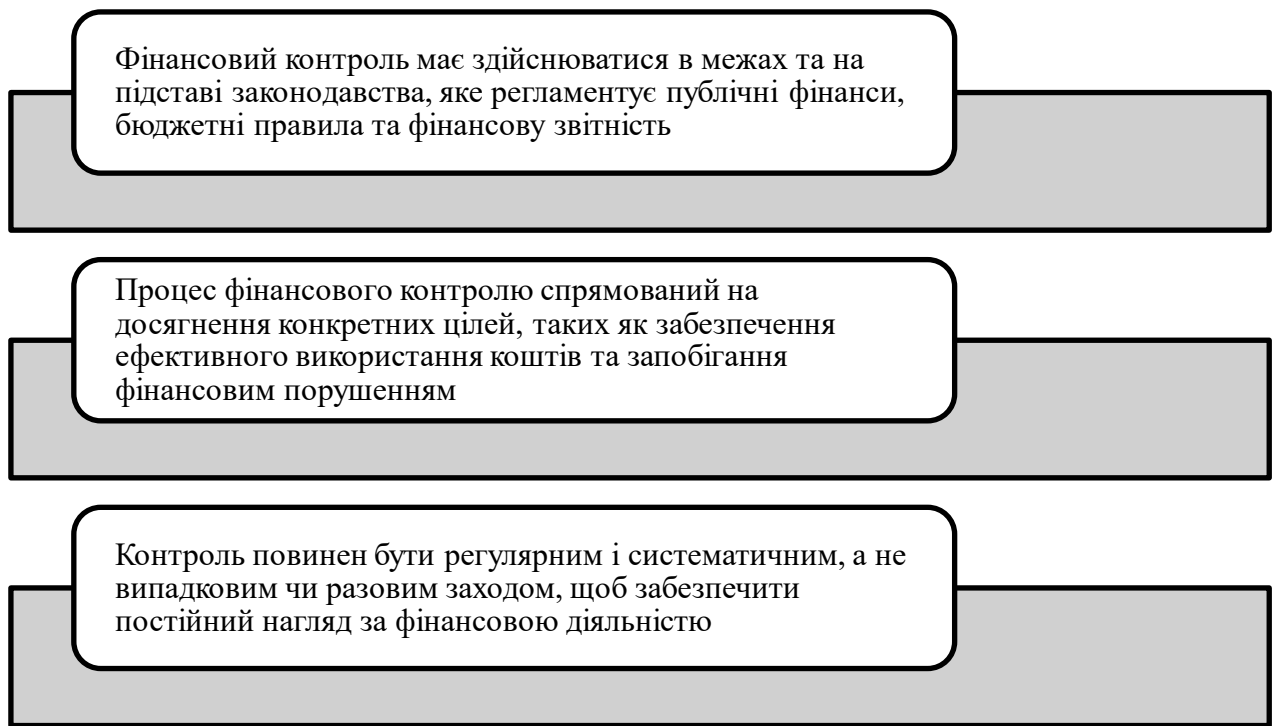

Рис.1.2. Ключові ознаки процесу фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [6-7]

Окрім двох вищезазначених видів фінансового контролю, на сьогоднішній день ще прийнято виділяти незалежний фінансовий контроль, який реалізується незалежними та неангажованими фінансовими аудиторськими фірмами, які мають державну ліцензію провадити даний вид діяльності. Даний вид фінансового моніторингу як і перші два, також направлений на всебічну перевірку законності всієї фінансової діяльності конкретної організації чи її окремих фінансових операцій. Всі висновки, які були здійснені за результатами даного виду фінансового контролю носять рекомендаційний характер.

Ряд науковців також виділяють такий специфічний вид фінансового контролю як суспільний фінансовий контроль. Відмінною ознакою цього виду фінансового контролю є те, що він реалізується уповноваженими суспільними організаціями чи окремими фізичними особами та направлений на фінансову діяльність держави. Виникнення даного виду фінансового контролю пов'язаний з еволюцією суспільної думки та є яскравим виявом

демократизації взаємозв'язків між державними інституціями, міністерствами та суспільством.

Базові умови для проведення фінансового контролю представлено на рис.1.3.

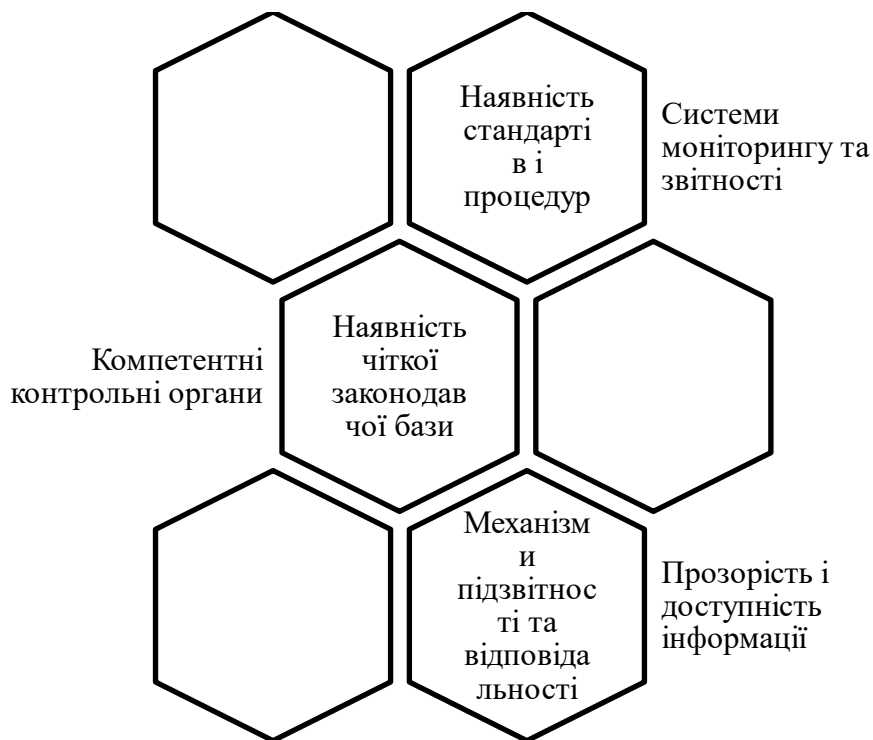

Рис.1.3. Базові умови для проведення фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [7-8]

Таким чином, фінансовий контроль на сьогоднішній день є ключовою умовою нормального функціонування держави, зокрема її економічної системи. Основною метою фінансового контролю є виявлення підозрілих фінансових операцій, які можуть в себе включати легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом або ж неправомірного використання державних коштів. Сучасна система фінансового контролю кожного дня стикається з рядом викликів та ризиків, які зумовлені пансвітовими явищами та тенденціями, такими як глобалізація та цифровізація світового суспільства, а також негативні фактори, такі як пандемічні явища та інші.

1.2. Характеристика формування системи фінансового контролю

Фінансовий контроль спрямований на забезпечення законності, ефективності та доцільності фінансової діяльності організацій, він є складовою контролю, що проводиться. При цьому законодавчо поняття система фінансового контролю не визначено. За останнє десятиліття відбулися значні зміни і в організації фінансового контролю, і його зміст. З одного боку, було скасовано органи народного контролю, утворено нові контрольні органи. Особливу увагу приділяли зміцненню державного фінансового контролю. З іншого боку – об'єктивно зростало значення повсякденного внутрішньогосподарського контролю, контролю з боку власників організацій та індивідуальних підприємців. Однак, незважаючи на такі значні зміни в системі фінансового контролю, можна констатувати, що до теперішнього часу, на жаль, так і не вироблено єдиного розуміння системи фінансового контролю, не визначено принципів її побудови, єдиних організаційних та методологічних засад, відсутня єдина концепція реформування існуючої системи фінансового контролю, хоча на сторінках друку неодноразово йшлося про необхідність розробки та прийняття закону про фінансовий контроль.

Дискусії щодо функціонування системи фінансового контролю в Україні часто зводяться до питань розподілу повноважень між різними її органами та пошуку відповіді на запитання типу: як удосконалити роботу діючої системи фінансового контролю. Безумовно, це питання заслуговує серйозної уваги. В сучасних умовах державний фінансовий контроль відіграє велике значення, важливість якого в економіці держави зумовлена його місцем та роллю в усіх сферах суспільного відтворення. Крім цього, державний фінансовий контроль є обов'язковою умовою успішного функціонування фінансової системи будь-якої держави та головною функцією її управління.

Основні функції сучасної системи фінансового контролю, представлено на табл.1.2.

Таблиця 1.2

Основні функції сучасної системи фінансового контролю

Функції	Сутність
Функція планування	Створення комплексних бюджетних планів, що відповідають цілям політики, та контроль їх виконання
Функція обробки інформації	Управління щоденними фінансовими транзакціями, включаючи платежі, надходження, перекази та розрахунки
Функція обліку	Ведення точного обліку фінансових операцій та підготовка фінансових звітів та звітів для внутрішнього та зовнішнього використання
Функція моніторингу	Відстеження фінансових показників у порівнянні з бюджетами та цілями, оцінка результатів та впровадження покращень
Функція управління ризиками	Виявлення, оцінка та управління фінансовими ризиками для мінімізації можливості фінансових втрат та забезпечення безперервності державних послуг

Сформовано автором на основі джерела [9-10]

В цьому контексті варто визначити ключове значення системами фінансового контролю в контексті елементів, відносно яких реалізується даний вид контролю:

- факти дотримання чи недотримання усталеного порядку та алгоритму реалізації фінансових операцій з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, приватних підприємств, установ, організацій та окремих фізичних осіб;

- пошук економічного обґрунтування та рівня ефективності діяльності органів державної регуляції, у відповідності до поставленої мети та завдань.

За своєю суттю ця система включає в себе моніторинг, оцінку та регулювання державних доходів та витрат. Ключовим елементом є створення всеосяжної правової бази, де описуються процедури та обмеження для

фінансових операцій. Ця основа включає закони про бюджетування, оподаткування, державні закупівлі та фінансову звітність і часто підтримується міжнародними стандартами, такими як ті, які встановлені Міжнародним валютним фондом або Світовим банком. Ще одним фундаментальним принципом є поділ влади, який гарантує, що жодна організація не має безконтрольного контролю над фінансовими рішеннями. Такий поділ зазвичай передбачає поділ між організаціями, відповідальними за складання бюджету (часто законодавчий орган), тими, хто виконує бюджет (різні державні відомства), та тими, хто відповідає за нагляд та аудит (наприклад, незалежне аудиторське бюро).

Реалізація вищезазначених принципів є важливою умовою для забезпечення високого рівня правопорядку та унормованості фінансових операцій. В цьому контексті важливою є фінансова дисципліна. В контексті реалізації системи фінансового контролю, фінансова дисципліна це – процес дотримання та узгодження власної діяльності відповідно до установлених норм та правил фінансової діяльності. При цьому дотримання фінансової дисципліни в контексті фінансового контролю дасть можливість забезпечити найбільш ефективне використання функціональних та кадрових ресурсів, а також надійності та правильності фінансової звітності.

Слід зазначити, що аудит та нагляд є найважливішими компонентами. Регулярні перевірки, як внутрішні, і зовнішні, проводяться виявлення будь-яких порушень, неефективності чи випадків шахрайства. Ці перевірки можуть бути фінансовими, орієнтованими на правильність фінансових звітів, або заснованими на результатах, що оцінюють, чи використовуються кошти ефективно та відповідно до намічених цілей.

Сьогодні фінансовий контроль є складним процесом та включає в себе велику кількість етапів. Для кращої візуалізації, етапи формування системи фінансового контролю представлено на рис.1.4.

Рис.1.4. Етапи формування системи фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [11-14]

В контексті дослідження системи фінансового контролю слід визначити та охарактеризувати його об'єкт та суб'єкт.

Так, об'єктом фінансового контролю виступають всі матеріальні, трудові, інформаційні та інші види ресурсів, які використовуються в процесі реалізації фінансових операцій та фінансових відносин. Окрім того, до об'єктів фінансового контролю входять всі активи, зобов'язання, прибутки та видатки, а також ключові господарські операції, які згідно чинного законодавства підпадають.

В той час як суб'єктом системи фінансового контролю є всі особи, відомчі органи та установи, які наділені спеціальними повноваженнями проводити аудит щодо норм провадження фінансові операції та рівня дотримання фінансової дисципліни. До цієї групи елементів входять, перш за все, специфічні регулятори фінансових ринків, державні контролюючі органи, зовнішні аудиторські фірми, аудиторські спілки.

Ключові засади сучасної системи фінансового контролю представлено на рис.1.5.

Рис.1.5. Ключові засади сучасної системи фінансового контролю
Сформовано автором на основі джерела [15-16]

Так, як ми можемо побачити на сьогоднішній день реалізація системи фінансового контролю є комплексним та багатовекторним явищем, яке включає в себе не лише проведення безпосереднього контролю, а і здійснення аналізу та наступного його оприлюднення для широкого загалу, що відіграє позитивним фактором на шляху до покращення прозорості та демократичного державного управління.

Таким чином, сучасний процес фінансового моніторингу є складним та комплексним, який базується на ряді сталих засад та принципів. Сам по собі фінансовий контроль є ключовою та фіналізуючою стадією управління фінансами та виступає основним регулюючим елементом в процесі здійснення фінансових відносин. При цьому найбільший вплив на реалізацію

ефективної системи фінансового контролю посідає ефективна державна політика та прозорість фінансових відносин на державному рівні.

1.3. Ключові аспекти забезпечення фінансового контролю

У сфері управління фінансами країни фінансовий контроль реалізує функцію отримання управлінського результату. Подальший розвиток державного фінансового контролю дає змогу підвищити ефективність використання фінансових активів країни. Державний фінансовий контроль є функціональною частиною управління державними, регіональними і муніципальними фінансами. Він постає як основний інструмент фінансової політики, орієнтований на забезпечення виконання розпоряджень бюджетного законодавства та інших законодавчих актів, що регламентують бюджетні правовідносини. Такий контроль є специфічною формою здійснення контрольної функції фінансів.

Фінансовий контроль грає найважливішу роль оцінці ринкової системи. Під фінансовим контролем розуміється вивчення ефективності, достовірності та законності господарської діяльності. В основу фінансового контролю вкладається законодавчі акти та нормативні форми звітності для вивчення фактичного фінансового стану діяльності організації. Серед основних завдань у здійсненні державного фінансового контролю виступають: здійснення контролю за обов'язкові та своєчасні виконання доходів та видатків бюджету; виявлення ступеня ефективності використання державних коштів; виявлення резервів надходження коштів та зростання доходів, що супроводжується зниженням витрат та ін.

Функціонування механізму забезпечення державного фінансового контролю значно залежить від трансформацій у сфері контрольної діяльності. Ці перетворення призводять до змін складу механізму державного фінансового контролю, тобто він може включати нові складники та

виходити, які раніше втратили свою важливість. Так, з упровадженням таких змін у складі механізму державного фінансового контролю формується по новому його суть.

Основні детермінанти забезпечення фінансового контролю, представлено на табл.1.3.

Таблиця 1.3

Основні детермінанти забезпечення фінансового контролю

Детермінанти	Сутність
Комплексна правова база	Міцна правова основа встановлює правила фінансового управління та контролю, визначаючи обов'язки різних організацій та посадових осіб у фінансовій системі
Ефективні регулюючі органи	Такі установи, як центральні банки, органи фінансового нагляду та аудиторські установи, відіграють життєво важливу роль у встановленні стандартів, забезпеченні дотримання правил та забезпеченні їхнього дотримання
Прозорий процес складання бюджету	Чіткий та відкритий процес складання бюджету дозволяє зацікавленим сторонам зрозуміти, як розподіляються та витрачаються ресурси, що має вирішальне значення для громадського нагляду та підзвітності
Механізми підзвітності	Механізми гарантують, що всі організації та окремі особи, які беруть участь в управлінні фінансами, несуть відповідальність за свої дії та рішення
Адекватна система внутрішнього контролю	Добре продумана система внутрішнього контролю необхідна для запобігання та виявлення помилок, шахрайства та нецільового використання коштів, гарантуючи, що всі фінансові операції авторизуються, реєструються та повідомляються правильно

Сформовано автором на основі джерела [17-18]

Реалізація системи фінансового контролю на сьогоднішній день реалізується на мікро-та макрорівні. Так, на макрорівні фінансовий контроль реалізується наступними суб'єктами [19-22]:

1. Органами державного управління, які регулюють процес формування фінансової політики як ключового елемента сучасного управлінського механізму економічної системи країни.

2. Органами державної влади у векторі до контролю та управління власними активами та майном.

3. Незалежним аудиторським організаціям, які мають право провадити специфічну діяльність щодо контролю фінансової діяльності, та які мають договірні відносини з органами державного управління.

На мікрорівні фінансовий контроль переважно провадиться переважно окремими особами у напрямі до одної чи групи організацій чи підприємств. Це можуть бути наступні особи:

1. Власники організації, представники управлінського апарату, діяльність яких направлена на здійснення фінансового контролю в контексті загальної перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства чи організації.

2. Спеціальними представниками приватних аудиторських фірм, які мають законне право провадити дану діяльність, та здійснюють незалежну оцінку фінансово-економічної діяльності підприємства чи організації.

Якщо ж говорити про фінансовий контроль з точки зору державних органів управління, то тут більшість науковців виділяють всі заходи на: загальнонаціональні, галузеві, регіональні та об'єктивні.

Система фінансового контролю в основному призначена для нагляду та регулювання управління державними коштами, забезпечуючи їх ефективне, результативне та відповідно до закону. Його основні завдання полягають у забезпеченні економічної стабільності та цілісності фінансових операцій держави. В основі цих завдань лежить моніторинг та оцінка державних доходів та витрат. Це включає ретельну перевірку збору податків та інших форм доходу, щоб гарантувати, що вони проводяться справедливо і відповідно до закону. Водночас система контролює державні витрати, перевіряючи їхню відповідність затвердженим бюджетам та спрямованість на

намічені цілі, такі як державні послуги, інфраструктурні проекти та програми соціального забезпечення.

Ще одним важливим завданням є запобігання та виявлення шахрайства, розтрата та неналежного управління державними ресурсами. За допомогою регулярних перевірок та перевірок система фінансового контролю виявляє будь-які порушення чи неефективність в управлінні коштами. Це не лише допомагає усунути проблеми, а й запобігає потенційному нецільовому використанню ресурсів за рахунок створення культури підзвітності.

Забезпечення прозорості та підзвітності фінансових операцій також є ключовим завданням. Система повинна надавати громадськості чітку та точну фінансову інформацію, включаючи докладні звіти про складання бюджету, витрати та результати фінансового аудиту. Така прозорість дозволяє громадянам вимагати від уряду відповідальності за його фінансові рішення та сприяє довірі до державних інституцій.

Розглядаючи ключові інструменти забезпечення фінансового контролю, не можна не розглянути і основні форми його реалізації. Так, більшість науковців виділяють наступні форми державного контролю: тематичні та галузеві перевірки, ревізії, спеціальні та загальні експертизи, службові розслідування, камеральні перевірки, аудит та слідство.

В контексті державного фінансового контролю, всі методи та форми його реалізації поділяють на наступні функціональні групи:

- наглядова діяльність, яка реалізується у формах візування та спостереження.
- аналітична діяльність, яка реалізується у формі ідентифікації, ліцензування та проведення експертних аналізів;
- аудиторська діяльність, яка проводиться у формі аудиту чи ревізії;
- інспекторська діяльність, яка реалізується через проведення позапланових чи періодичних перевірок, фінансових розслідувань та ревізій фінансової звітності підприємства.

Таким чином, фінансовий контроль є комплексним та багатовекторним процесом. Механізми фінансового контролю можуть реалізовуватись як на рівні державних інституцій, так і на рівні окремих осіб, мета яких є оцінити рівень фінансового-господарської діяльності окремого підприємства. Наша країна стала на шлях євроінтеграції, яка стосується практично всіх сфер життєдіяльності суспільства, в тому числі і системи фінансового контролю, якісні та кількісні зміни в якому є основною умовою подальшого розвитку та демократизації суспільства.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних аспектів сучасної системи забезпечення фінансового контролю, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що фінансовий контроль на сьогоднішній день є ключовою умовою нормального функціонування держави, зокрема її економічної системи. Основною метою фінансового контролю є виявлення підозрілих фінансових операцій, які можуть в себе включати легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом або ж неправомірного використання державних коштів. Сучасна система фінансового контролю кожного дня стикається з рядом викликів та ризиків, які зумовлені пансвітовими явищами та тенденціями, такими як глобалізація та цифровізація світового суспільства, а також негативні фактори, такі як пандемічні явища та інші.

2. Встановлено, що на сьогоднішній день реалізація системи фінансового контролю є комплексним та багатовекторним явищем, яке включає в себе не лише проведення безпосереднього контролю, а і здійснення аналізу та наступного його оприлюднення для широкого загалу, що відіграє позитивним фактором на шляху до покращення прозорості та демократичного державного управління.

3. Доведено, що фінансовий контроль є комплексним та багатовекторним процесом. Механізми фінансового контролю можуть реалізовуватись як на рівні державних інституцій, так і на рівні окремих осіб, мета яких є оцінити рівень фінансового-господарської діяльності окремого підприємства. Наша країна стала на шлях євроінтеграції, яка стосується практично всіх сфер життєдіяльності суспільства, в тому числі і системи фінансового контролю, якісні та кількісні зміни в якому є основною умовою подальшого розвитку та демократизації суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз особливостей забезпечення фінансового контролю в Україні

Сьогодні в Україні існує відносно розвинута система державного фінансового контролю, яка почала зароджуватися ще за давніх часів. Його призначення проявляється у контрольній діяльності органів державної влади забезпечувати інтереси суспільства і країни, в цілому, у сфері державних і місцевих фінансів. Проте через ряд факторів та явищ, що перешкоджають ефективному здійсненню державного фінансового контролю, рівень його результативності, у порівнянні з європейськими країнами, є низьким. Перш за все, це недосконалість вітчизняного законодавства у сфері державного фінансового контролю та надмірна колізійність його правових норм; наявність методологічних проблем, що пов'язані з недостатньою з'ясовністю природи внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю; значна кількість органів державного фінансового контролю тощо. Все це веде до втрати державою контролю над важливою ланкою фінансової системи – грошовими активами. Саме тому розбудова в Україні ефективної системи державного фінансового контролю є актуальною і вкрай необхідною у наш час.

В умовах фінансової нестабільності питання про контроль за витрачанням державних фінансових ресурсів набуває особливе значення, так як контролюючі органи забезпечують виконання важливого запиту суспільства на отримання об'єктивної інформації про діяльність органів влади з управління фінансовими ресурсами, сприяють підвищенню ефективності всієї системи державного управління, перш за все, в сфері витрачання бюджетних коштів. Державний фінансовий контроль в Україні

характеризується станом незавершеності. Більшість фахівців і вчених погоджуються з тим, що країні потрібна цілісна система державного фінансового контролю. На сьогоднішній день система не досконала, але і намітилася позитивна тенденція і реалізація конкретних заходів з побудови ефективної системи державного фінансового контролю.

Основні особливості проведення фінансового контролю в Україні, представлено на табл.2.1.

Таблиця 2.1

Основні особливості проведення фінансового контролю в Україні

Ознака	Сутність
Бюджетування та планування	Передбачає створення детальних фінансових планів, які відповідають економічним цілям країни. Бюджетування в Україні зазвичай включає прогнозування доходів і видатків, встановлення пріоритетів і розподіл ресурсів відповідно
Аудит і відповідність	Регулярні аудити проводяться, щоб переконатися, що фінансові операції та записи відповідають українським законам і нормам. Це включає перевірку фінансової звітності, практики бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю
Оподаткування та збір доходів	Ефективний збір податків та інших доходів є важливим аспектом фінансового контролю. Це включає в себе адміністрування податкового законодавства, забезпечення дотримання платниками податків і управління митними зборами та зборами для імпорту та експорту
Управління державними витратами	Передбачає контроль і нагляд за державними витратами. В Україні це включало б механізми забезпечення ефективного та цільового використання державних коштів
Фінансова звітність і прозорість	Прозоре звітування фінансової інформації є ключовим фактором підзвітності. Це включає публікацію бюджетних звітів, фінансових звітів і результатів аудиту, що дозволяє здійснювати громадський контроль і нагляд

Сформовано автором на основі джерела [23-24]

В Україні ключове місце в здійсненні фінансового контролю посідає центральний орган виконавчої влади, який керуючись чинним законодавством уможливорює ефективне використання і збереження державних фінансових ресурсів, перевіряє правильне встановлення потреб на які йдуть бюджетні кошти і слідкує за тим, що державні фінансові ресурси не йшли для задоволення власних інтересів (Додаток А). В цьому контексті,

забезпечення фінансового контролю тісно пов'язано із проблемами корупції. В Україні питання забезпечення фінансового контролю й корупція тісно пов'язані між собою і саме завдяки ефективним діям в системі фінансового контролю можливо протидіяти розвитку корупції. Через постійний контроль й аудит можливо виявити і запобігати корупції та встановити такий рівень прозорості, що її розвиток в Україні буде неможливий.

Із початком війни у 2022 році, кількість охоплених контролем фінансових і матеріальних ресурсів в Україні суттєво зростає. В переважно це відбувалося минулого року через проведення ревізій та перевірок закупівель, моніторинг цих самих закупівель й здійснення державних фінансових аудитів (рис.2.1).

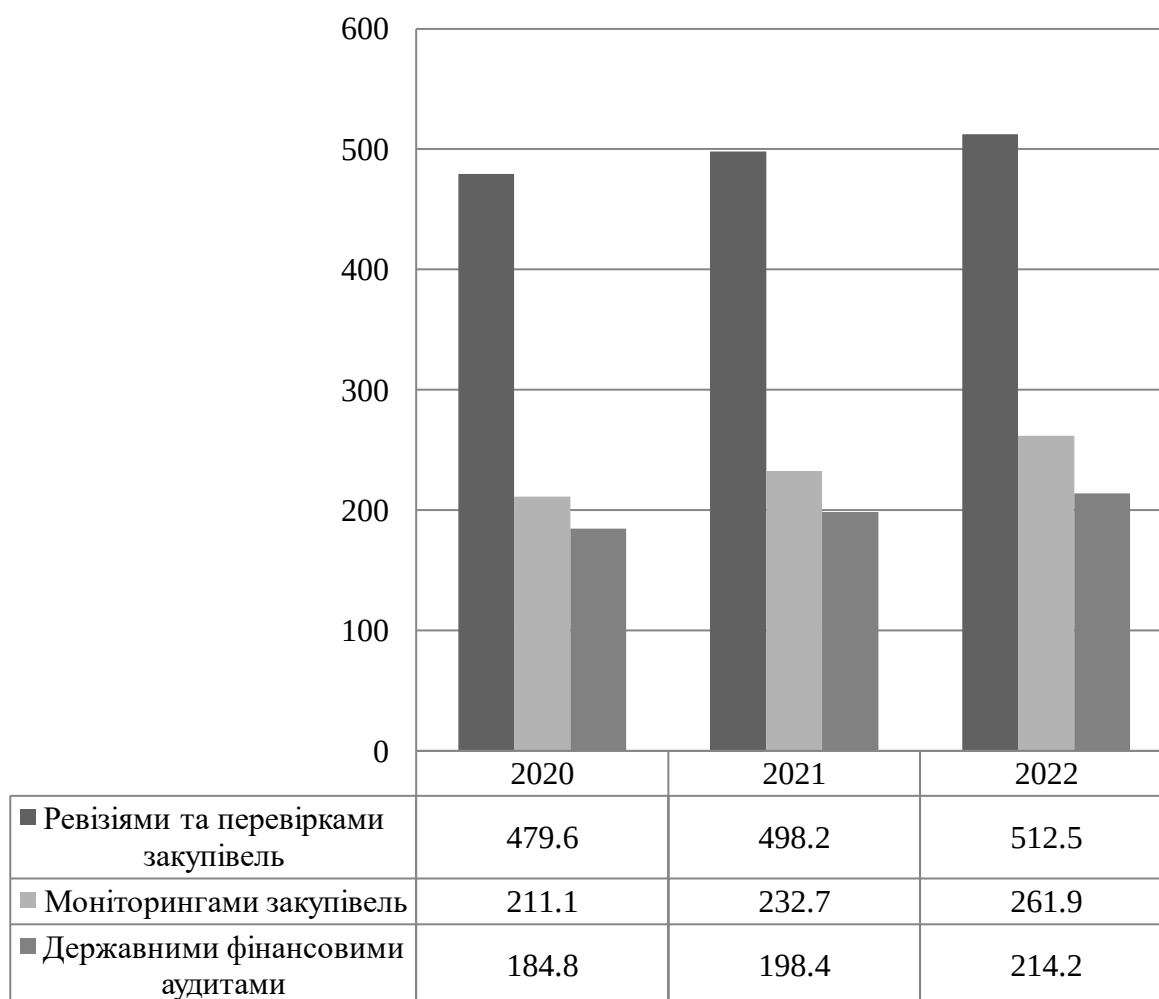

Рис.2.1. Загальний обсяг охоплених контролем фінансових та матеріальних ресурсів в Україні за період 2020-2022р.р., млрд. грн.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

В цілому, виявлених порушень пов'язаних із фінансовими і матеріальними ресурсами лише за останній рік в Україні виявлено на майже 100 млрд. грн., які могли би піти на підтримку армії та допомогу протидії країні-агресору (Додаток Б). В переважній більшості випадків, такого роду порушення, що виявляються стосується реалізації товарів за дуже низькою ціною, неперерахуванням дивідентів або доходу від акцій державної комунальної власності, завищений рівень оплати робіт або послуг, списання коштів на видатки, тощо.

Сучасна система фінансового контролю в Україні постійно проводить заходи для того щоб виявити нові правопорушення і лише за 2022 рік їх налічувалося понад 13 000, що практично на 1000 більше ніж в попередньому році (рис.2.2).

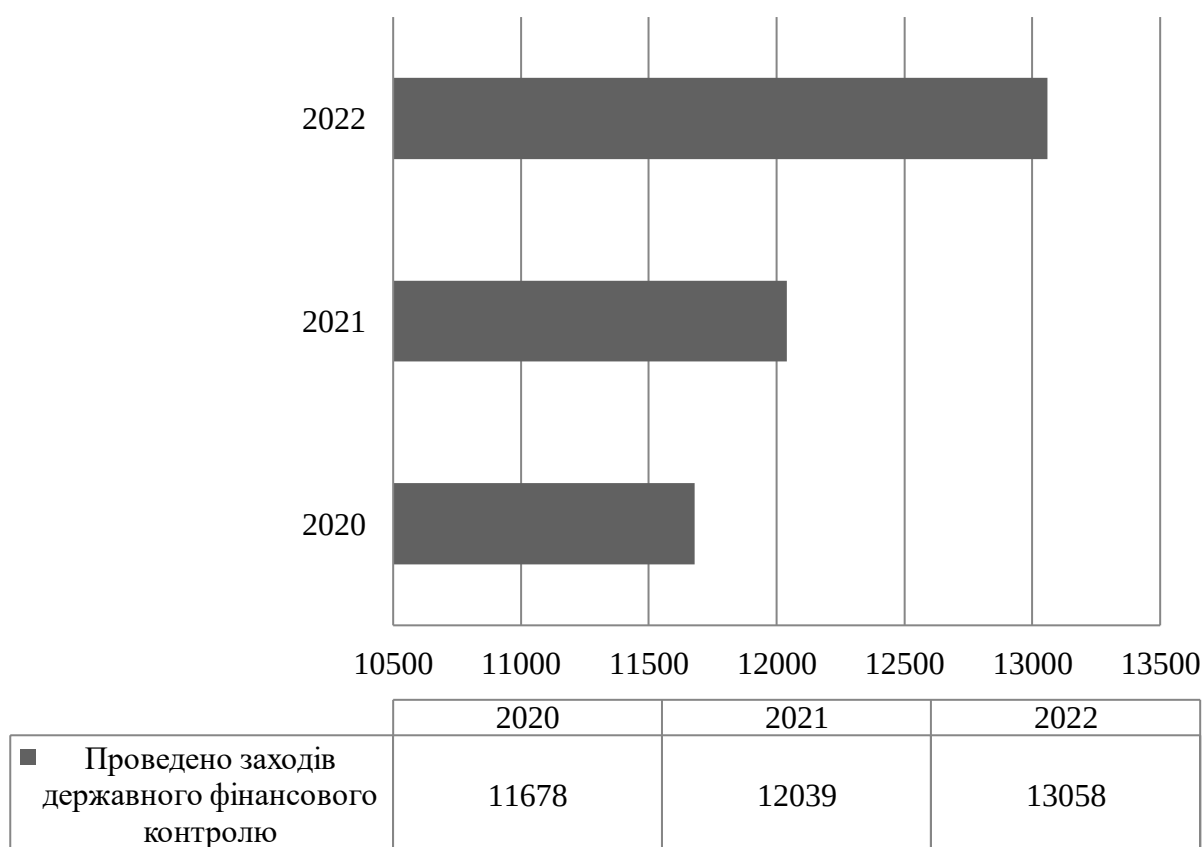

Рис.2.2. Динаміка проведених заходів державного фінансового контролю в Україні за період 2020-2022р.р., од.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

Війна в Україні суттєво тримається на міжнародній фінансовій допомозі і ефективно проведеними операціями із закупівлі всього необхідного для армії ЗСУ, що витиснути ворога із нашої землі. Нажаль, це відкрито багато нових можливостей для тих хто хоче ті кошти привласнити. За цілий рік війни, було здійснено понад 8 000 закупівель із явними ознаками порушень. Здебільшого найбільш таких проблем стосується саме підприємств, установ і організацій (рис.2.3).

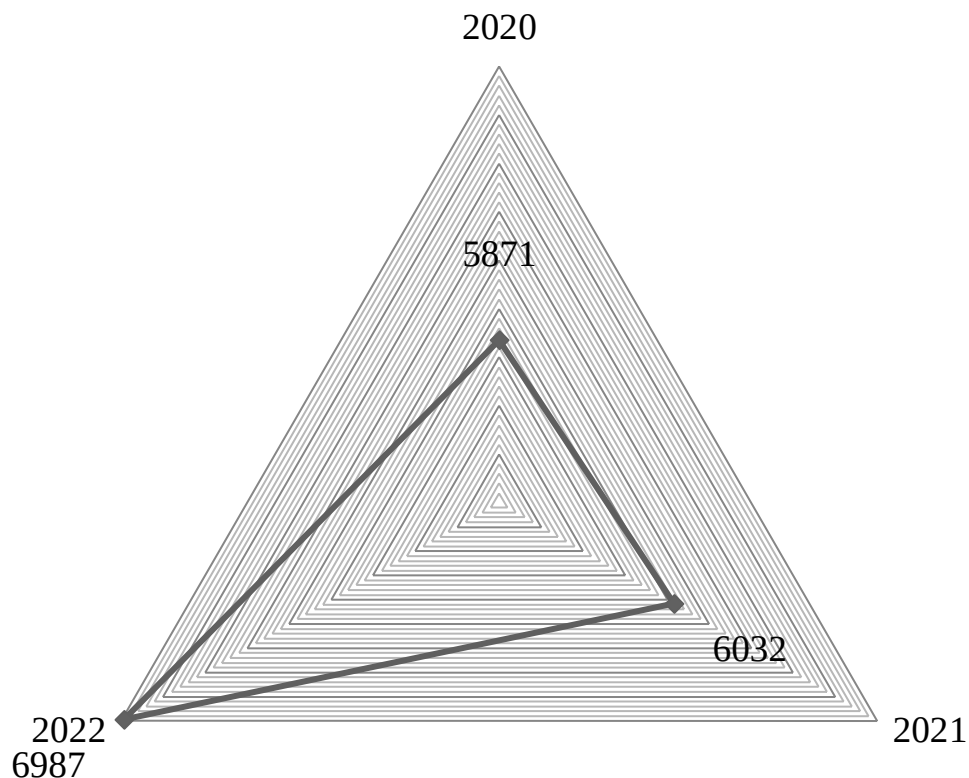

Рис.2.3. Динаміка кількості суб'єктів господарювання, що підлягали фінансовому контролю за період 2020-2022р.р.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

При цьому, проблеми взаємозв'язку між приватним сектором і державою набули нового рівня. Вся проблема в тому, що держава прагне через таке партнерство допомогти армії але більшість підприємств шукають

в цьому лише власну вигоду і обсяг витрачених фінансових і матеріальних ресурсів завищують або суттєво відтермінують виконання поставлених на них зобов'язань.

2.2. Дослідження ключових аспектів проведення фінансового контролю в Україні

Суб'єктами державного фінансового контролю в Україні можна вважати органи публічного адміністрування, в тому числі спеціалізовані державні органи фінансового контролю, органи місцевого самоврядування, установи та організації, їх структурні підрозділи, які наділені контрольними повноваженнями, мають суб'єктивні права та виконують спеціальні юридичні обов'язки щодо управління (формування, розподілу, використання, розпорядження) публічними фінансовими ресурсами та несуть відповідальність, встановлену нормами права.

Водночас, фінансову діяльність держави здійснюють особливі органи, які реалізують і координують її відповідно до наданих їм повноважень. На відміну від вищих органів законодавчої і виконавчої влади, які здійснюють стратегічне, загальне керівництво публічними фінансами, вони забезпечують організацію оперативного управління ними. Це, насамперед, спеціалізовані державні органи виконавчої влади, склад і структура яких зумовлені рівнем розвитку та потребами національної економіки, її державним устроєм та історичним розвитком країни.

Сферою державного фінансового контролю є державні фінанси, які відображають розгалужену систему публічних фінансових правовідносин з приводу формування, розподілу і використання публічних фінансових ресурсів і доходів держави, а також щодо управління і розпорядження державною власністю.

Основні етапи проведення фінансового контролю в Україні, представлено на табл.2.2.

Таблиця 2.2

Основні етапи проведення фінансового контролю в Україні

Етапи	Сутність
Підготовка та затвердження бюджету	Цей етап передбачає формування бюджету з урахуванням пріоритетів політики уряду, економічних прогнозів та наявних ресурсів. Потім бюджетна пропозиція розглядається та обговорюється відповідними державними органами, включаючи Міністерство фінансів та Верховну Раду.
Розподіл та розподіл коштів	Після затвердження бюджету кошти розподіляються між різними державними департаментами, установами та програмами. Це передбачає детальні плани розподілу, щоб забезпечити розподіл ресурсів відповідно до пріоритетів, визначених у бюджеті
Виконання та реалізація	На цьому етапі виділені кошти витрачаються згідно з планом бюджету. Це передбачає повсякденне управління фінансовими ресурсами, закупівлю товарів і послуг, виплату заробітної плати та інші витрати
Моніторинг і контроль	Здійснюється постійний контроль за відповідністю витрачання кошторису та фінансовим нормативам
Звітність та документація	Для забезпечення прозорості та підзвітності потрібна регулярна фінансова звітність. Це включає підготовку фінансових звітів, звітів про хід виконання бюджету та іншої відповідної фінансової документації

Сформовано автором на основі джерела [25-28]

Ключове місце в проведенні фінансового контролю в Україні, посідає державний фінансовий аудит який є його складовою і на який покладено різного роду функцій, але переважно це стосується перевірок того наскільки законно та ефективно використовуються державні й комунальні кошти і майно. При цьому, перевіряються й інші активи держави. Завдяки результатам такої перевірки, формується звіт, який потім дозволяє прийняти виважене і ефективне рішення в системі державного фінансового контролю. Важливо розуміти, що проведення державного фінансового аудиту процес комплексний й системний, що означає певний рівень координації із іншими органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади таким

чином, щоб разом уможливити бажаного соціально-економічного ефекту від ревізії, перевірки, аудиту, тощо (рис.2.4).

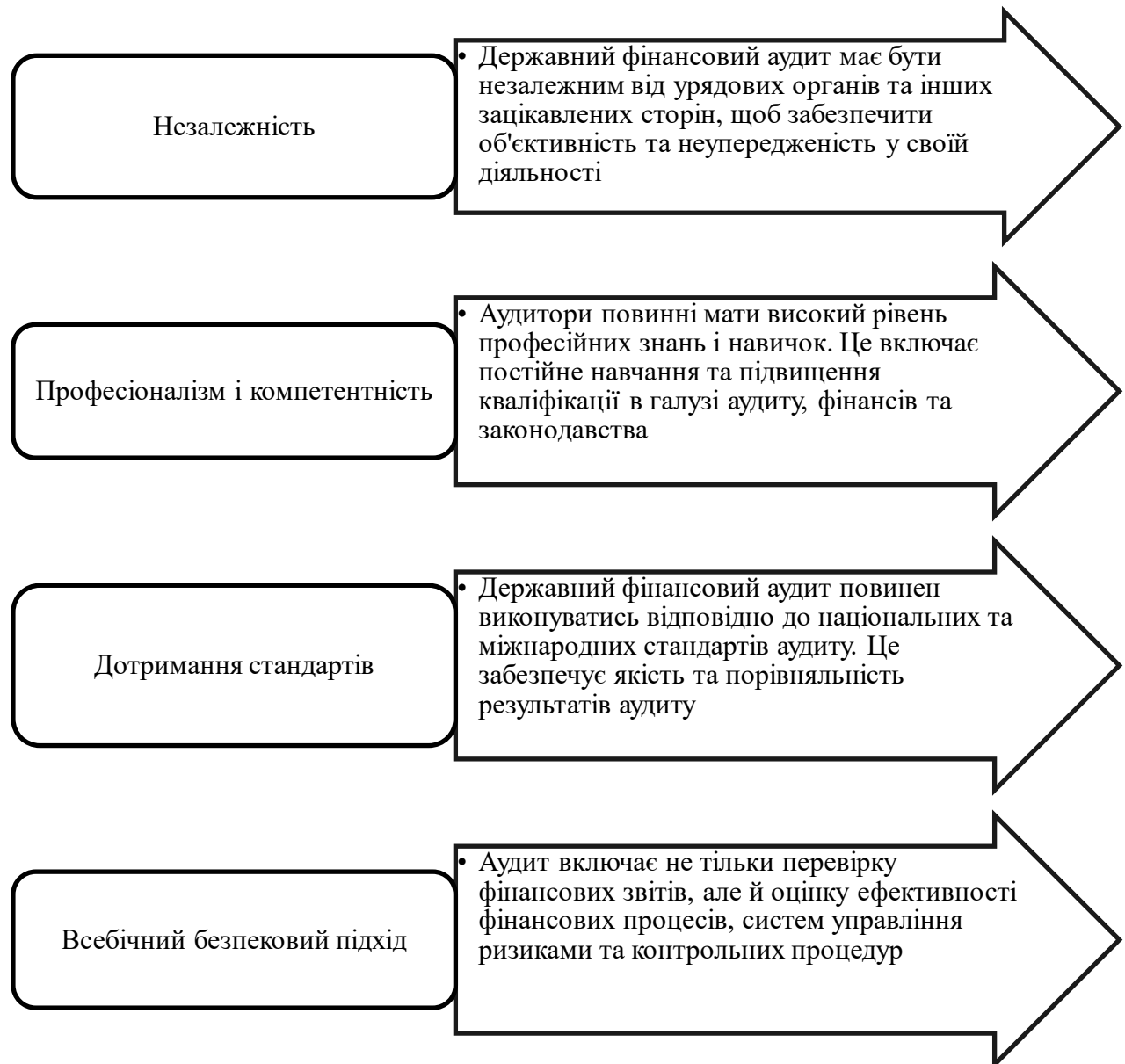

Рис.2.4. Характеризуючі аспекти системи державного фінансового аудиту

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

Найбільш важливим в Україні є проведення державного фінансового аудиту фінансово-господарської діяльності. Їх кількість суттєво зросла за період війни і на кінець 2022 року становить 159 од. за таким обсягом перевірок було виявлено понад 500 неефективних управлінських дій, що призвело до збитків на 5 млрд. грн. державі. Це становить суттєву загрозу фінансовій безпеці України і її обороноздатності. Слід зазначити, що специфіка проведення фінансового контролю в Україні характеризується й

певними ознаками прогнозування, коли виявлено неефективне управлінських рішення або дію, яка лише в майбутньому призведе до нових потенційних витрат. На Україну в 2023 році чекало таких «рішень» на 2 млрд. збитків (рис.2.5).

Рис.2.5. Динаміка проведених державних фінансових аудитів за період 2020-2022 р.р.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

Слід чітко розуміти, що проведення фінансового контролю в Україні під час воєнного стану суттєво впливає на рівень його фінансової безпеки. До прикладу, через застосування заходів впливу на порушення бюджетного законодавства можливо покращити безпековість бюджетних асигнувань і не допустити нових загроз. Постійна робота із правоохоронними органами уможливить результативність розслідувань і покращить його результати.

Однією із найбільш корупційних і проблемних сфер, де постійно виявляють правопорушення є не лише фінансування обороноздатності або державно-приватне партнерство, а саме освіта. За останні роки, проведення фінансового контролю виявило реальних порушень в освітній сфері на суму понад 5 млрд. грн. лише за останні роки. Але найбільшим «рекордсменом» в цій сфері є промисловість, енергетика і транспорт. За останній рік втрати фінансових і матеріальних ресурсів сягнув 96 млрд. грн. (рис.2.6).

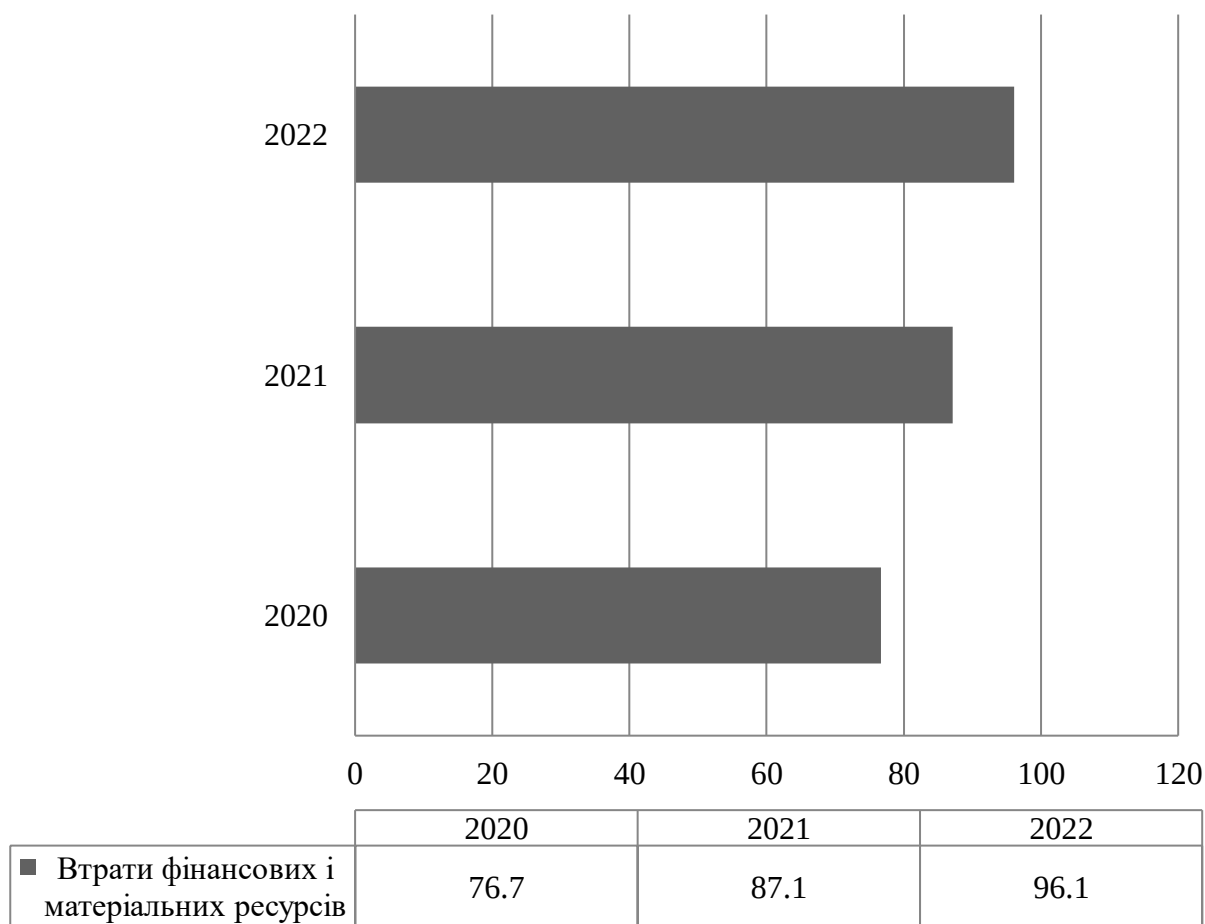

Рис.2.6. Динаміка обсягу втрат фінансових і матеріальних ресурсів внаслідок виявлених порушень під час проведення фінансового контролю в Україні у сфері промисловості, енергетики і транспорту за період 2020-2022 р.р., млрд.грн.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

Україна сьогодні в умовах воєнного стану поступово починає розуміти що окрім ворога ззовні у вигляді російської федерації, є і внутрішній ворог у

вигляді корупції та задоволення власних потреб й інтересів коштами населення. З цим слід боротися і фінансовий контроль займає одне з ключових місць в цьому питанні.

2.3. Оцінка системи фінансового контролю в Україні

Система фінансового контролю в Україні під час війни працює у складному та динамічному середовищі, що характеризується підвищеною потребою в ефективності, прозорості та адаптивності. Загальна структура цієї системи формується взаємодією різних елементів, на які сильно впливають гострота військової ситуації та прискорене прагнення цифровізації. У контексті війни основна мета фінансового контролю суттєво зміщується у бік захисту фінансових ресурсів країни від незаконного присвоєння, шахрайства та неефективності, забезпечуючи при цьому оптимальне розподілення цих ресурсів у критично важливі галузі, такі як оборона, гуманітарна допомога та відновлення інфраструктури. Це потребує наявності надійного механізму моніторингу, аудиту та звітності про фінансову діяльність.

Цифровізація відіграє ключову роль розширенні можливостей системи фінансового контролю. Використання цифрових інструментів та технологій полегшує відстеження та аналіз фінансових транзакцій у режимі реального часу. Така оперативність та точність фінансової звітності мають вирішальне значення у сценарії війни, коли швидке реагування та прийняття рішень на основі точних фінансових даних можуть мати серйозні наслідки. Понад те, сценарій війни ставить унікальні завдання перед системою фінансового контролю. Існує підвищений ризик фінансових порушень через терміновість транзакцій та перенаправлення коштів на надзвичайні та оборонні витрати. Отже, система фінансового контролю має демонструвати високий рівень гнучкості та оперативності. Це передбачає не лише виявлення та усунення фінансових порушень постфактум, а й реалізацію превентивних заходів для пом'якшення потенційних ризиків.

Основні аспекти оцінювання фінансового контролю в Україні, представлено на табл.2.3.

Таблиця 2.3

Основні аспекти оцінювання фінансового контролю в Україні

Ознака	Сутність
Внутрішні аудити	Внутрішні аудити проводяться відділами внутрішнього аудиту державних установ або організацій. Вони оцінюють внутрішній контроль, процеси управління ризиками та структури управління
	Основна увага зосереджена на забезпеченні того, щоб фінансова діяльність здійснювалася відповідно до встановленої політики та процедур
Зовнішні аудити	Зовнішні аудити проводять незалежні органи, такі як Державна аудиторська служба України або зовнішні аудиторські фірми. Ці аудити забезпечують об'єктивну оцінку фінансової звітності, відповідності фінансовим нормам та ефективності внутрішнього контролю
	Зовнішні аудитори звітують про свої висновки відповідним органам і можуть надавати рекомендації щодо покращення
Оцінка ефективності	Цей крок оцінює, чи ефективно та результативно використовуються фінансові ресурси для досягнення намічених цілей. Він передбачає аналіз використання бюджету, результатів програми та економічної ефективності урядових ініціатив

Сформовано автором на основі джерела [29-30]

На момент написання роботи, Україна знаходиться в стані активних бойових дій із ворогом, тобто досі присутня умова війни в якій дуже складно оцінювати такий процес як фінансовий контроль. Здебільшого це робота в поствоєнний період, коли можна побачити результати того як порушення у сфері витрат фінансових і матеріальних ресурсів вплинули і який ефект мали для обороноздатності країни в повному обсязі. Сьогодні, оцінювання фінансового контролю в Україні суттєво залежить від того як задовільняються фінансові потреби у військових умовах. Тобто, слід

враховувати саме 2022 рік, як рік, максимально ефективної протидії ворогу. Не слід забувати і про цифровізацію й кіберзагрози при яких прозорість та підзвітність фінансових операцій в країні, суттєво виросла.

З іншої сторони, фінансовий контроль у воєнний час потребує не лише нових технологій але й оперативності і гнучкості. Де і як швидко приймаються ті чи інші рішення, яка йде реакція на зміни дозволяє суттєво підвищити ефективність фінансового контролю в Україні. В такому контексті важливо розуміти скільки було усунуто фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів (рис.2.7).

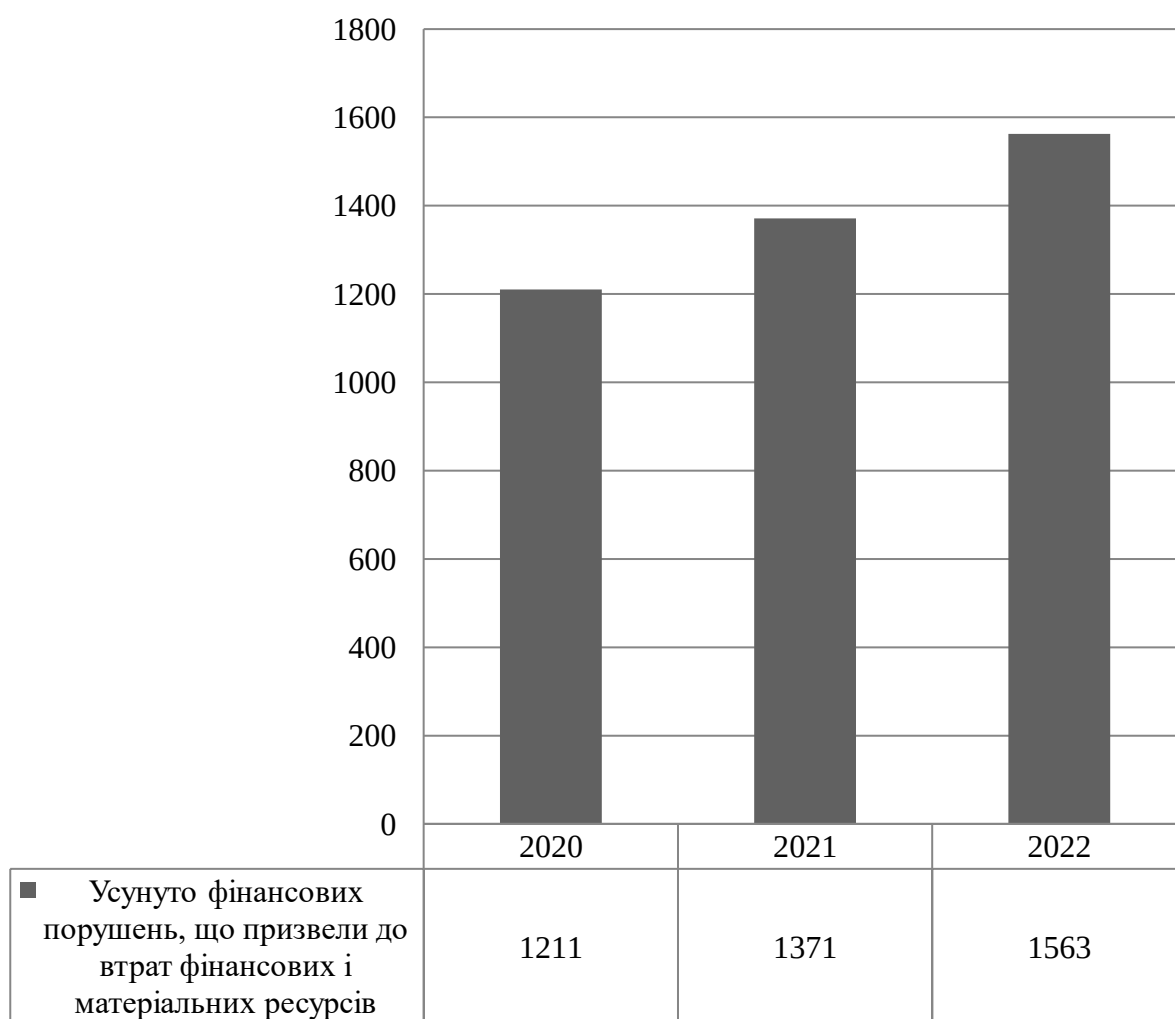

Рис.2.7. Динаміка кількості виявлених фінансових порушень в Україні, що призвели до втрат ресурсів за період 2020-2022 р.р., од.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

Саме за цим показником можна побачити результативність заходів фінансового контролю й в повному обсязі оцінити наскільки ефективно було

ідентифіковано та усунено ті чи інші порушення, щоб забезпечити безпеку і повернення фінансових і матеріальних ресурсів назад. В такому контексті, умови воєнного стану вимагають щоб кожний фінансовий і матеріальний ресурс працював лише на перемогу і особливо цінним є коли представлений на рис 2.7, показник зростає. По суті ми маємо справу більше із превентивною мірою, яка дозволяє показати публічно що система фінансового контролю працює як для міжнародних партнерів які постійно надсилають нову фінансово-матеріальну допомогу так і для потенційних нових порушників, які бачать що їх чекає.

Далі на оцінювання ефективності фінансового контролю в Україні в умовах воєнного стану, також впливає і таке скільки було своєчасно попереджено порушень законодавства у сфері закупівель, оскільки це по своїй сутності дозволяє запобігти фінансовим втратам. В умовах воєнного стану, необхідно встановити чітку і справедливую систему закупівель, щоб підвищити довіру громадськості та бізнесу, яка поступово знижується через дуже тривалі бойові дії (рис.2.8).

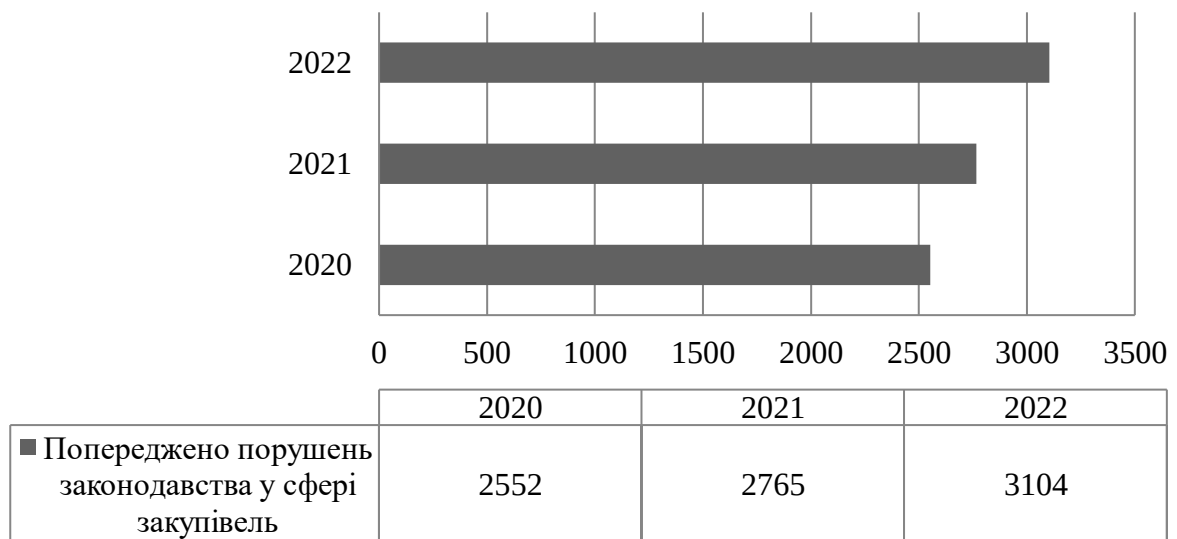

Рис.2.8. Кількість перевірок суб'єктів господарювання, за результатами яких попереджено порушення законодавства у сфері закупівель за період 2020-2022р.р., од.

Сформовано автором на основі джерела [45-46]

Оцінювати роботу по фінансовому контролю в Україні вкрай важко і в таких умовах важливе місце посідає питання того, як і в яких обсягах можливо своєчасно попередити і усунути порушення дотичні до операцій із фінансовими й матеріальними ресурсами в тому числі, які направлені на забезпечення обороноздатності країни в цілому. Поствоєнний період дасть нові дані й покаже як система фінансового контролю справилася із поставленими на неї завданнями. Окрім того, буде виникати нова загроза яка включає в собі можливі порушення під час витрачання фінансових і матеріальних ресурсів на розбудову країни в поствоєнному періоді.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

За результатами проведеного аналізу сучасної системи забезпечення фінансового контролю в Україні, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що в Україні ключове місце в здійсненні фінансового контролю посідає центральний орган виконавчої влади, який керуючись чинним законодавством уможливорює ефективне використання і збереження державних фінансових ресурсів, перевіряє правильне встановлення потреб на які йдуть бюджетні кошти і слідкує за тим, що державні фінансові ресурси не йшли для задоволення власних інтересів. Доведено, що війна в Україні суттєво тримається на міжнародній фінансовій допомозі і ефективно проведеними операціями із закупівлі всього необхідного для армії ЗСУ, що витиснути ворога із нашої землі. Нажаль, це відкрито багато нових можливостей для тих хто хоче ті кошти привласнити.

2. Встановлено, що важливе місце в проведенні фінансового контролю в Україні, посідає державний фінансовий аудит який є його складовою і на який покладено різного роду функцій, але переважно це стосується перевірок того наскільки законно та ефективно використовуються державні й комунальні кошти і майно. Доведено, що проведення фінансового контролю в Україні під час воєнного стану суттєво впливає на рівень його фінансової

безпеки. До прикладу, через застосування заходів впливу на порушення бюджетного законодавства можливо покращити безпековість бюджетних асигнувань і не допустити нових загроз.

3. Доведено, що на оцінювання ефективності фінансового контролю в Україні в умовах воєнного стану, також впливає і таке скільки було своєчасно попереджено порушень законодавства у сфері закупівель, оскільки це по своїй сутності дозволяє запобігти фінансовим втратам. Встановлено що в подальшому буде виникати нова загроза яка включає в собі можливі порушення під час витрачання фінансових і матеріальних ресурсів на розбудову країни в поствоєнному періоді.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

3.1. Зарубіжний досвід формування системи забезпечення фінансового контролю

Більшість країн світу визнають, і це закріплено у міжнародних документах, що фінансовий контроль є одним із найважливіших напрямів діяльності держави незалежно від її форми правління та устрою. Найважливішим інструментом держави задля досягнення її політичних цілей є можливість як впливати формування державних доходів, а й контролювати розпорядження бюджетними коштами.

Фінансовий контроль у країнах проводиться різними гілками влади, а контрольні повноваження відповідних органів реалізуються з урахуванням специфіки національної правової системи. Залежно від органів, що його здійснюють контроль має такі форми: парламентський, адміністративний, судовий, наднаціональний. Парламентський контроль реалізується у процесі розгляду проекту бюджету держави та звіту про його виконання, а також у ході діяльності парламентських комітетів та спеціальних уповноважених, які обираються парламентом або призначаються за його поданням. Адміністративний фінансовий контроль здійснюється урядом, главою держави та спеціалізованими органами. Крім законодавчої та виконавчої влади у зарубіжних державах фінансовий контроль проводять і органи судової влади. Наднаціональний фінансовий контроль як різновид фінансового контролю виник у Європейському союзі. В даний час у Європі функції фінансового контролю покладено на Європейську рахункову палату, Європейський парламент та Європейський центральний банк.

Першими країнами, досвід яких слід дослідити є США та Канада. Ключові особливості системи фінансового контролю в Канаді представлено на табл.3.1.

Таблиця 3.1

Ключові особливості системи фінансового контролю в Канаді

Ознака	Сутність
Парламентська система	На фінансовий контроль Канади впливає її парламентська система, де виконавча влада підзвітна парламенту, а фінансовий контроль здійснюється для забезпечення підзвітності законодавчому органу
Управління генерального аудитора	Генеральний аудитор Канади надає парламенту незалежну інформацію та гарантії щодо управління урядом державними коштами
Централізований нагляд	Фінансовий контроль у Канаді більш централізований: Казначейська рада встановлює політику та стандарти державних витрат та фінансового управління
Нормативно-правова база	Фінансовий контроль також підтримується за допомогою правил, які застосовуються на фінансових ринках такими органами, як Управління цінних паперів Канади (CSA).
Комітет державних рахунків	Комітет державних рахунків відіграє вирішальну роль у перевірці фінансових операцій уряду на основі звітів Генерального аудитора

Сформовано автором на основі джерела [31-33]

Розглядаючи досвід формування та реалізації системи фінансового контролю в США, дані процеси проводяться у наступних напрямках [31-33]:

- через проведення аудиту діяльності агентств, з метою визначення рівня ефективності користування федеральними коштами;
- розслідування всіх фактів звинувачень щодо неправомірної та незаконної діяльності в питаннях реалізації фінансових операцій;
- аналіз та наступне інформування про відповідність державної фінансової політики чинним тенденціям та змінам в національній та світовій економічній системах.

Ключові особливості системи фінансового контролю в США представлено на рис.3.1.

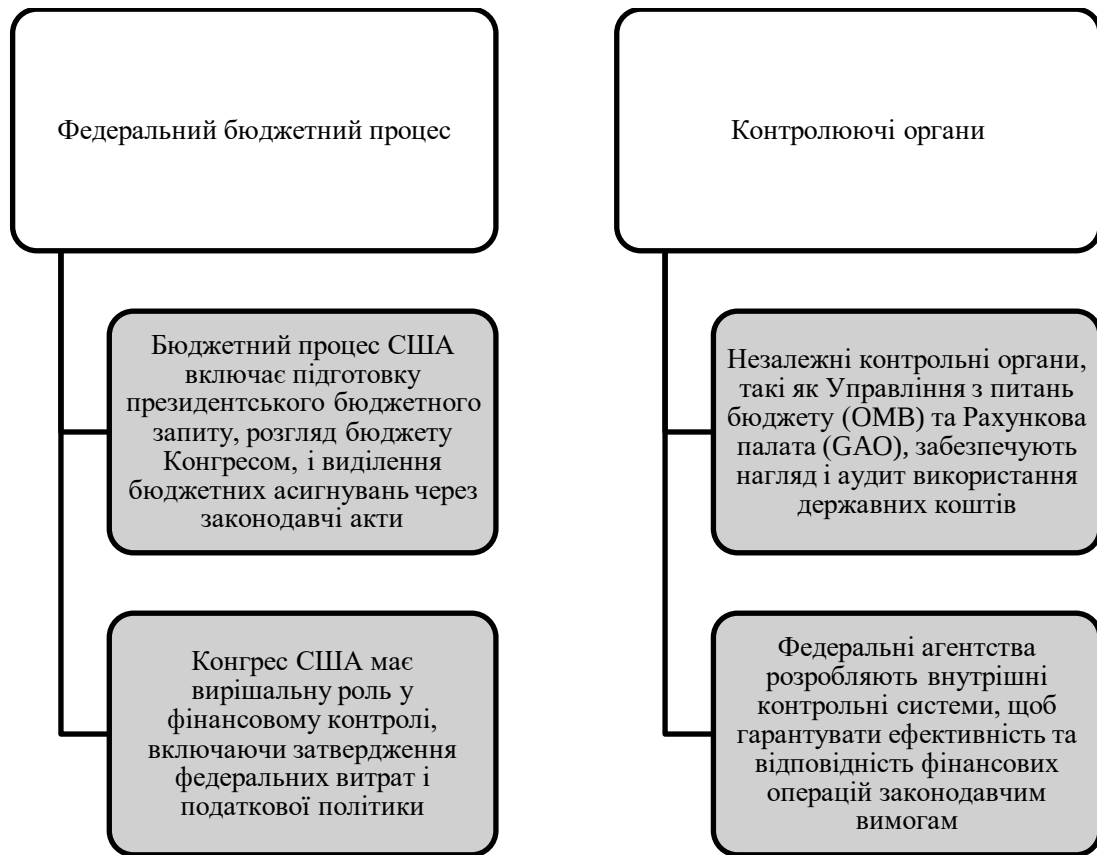

Рис.3.1. Ключові особливості системи фінансового контролю в США

Сформовано автором на основі джерела [31-33]

Не менш цікавим є досвід ЄС в питання організації ефективної системи фінансового контролю. Так, в загальному вигляді система фінансового контролю в ЄС представлена наступним чином:

1. Відомство головного ревізора-аудитора або ж Рахункова палата (в залежності від країни). В переважній більшості країн дане відомство перебуває у прямому підпорядкуванні парламенту або ж президента країни. Основна мета функціонування даного відомства полягає у проведенні контролю за рухом та користуванням державних коштів.

2. Податкові відомства та керуючі структури в межах окремих державних відомств. Для кращої наочності цих двох ключових елементів фінансового контролю, зобразимо останні в контексті такої країни як

Польща, зазначаючи при цьому основні особливості фінансового контролю в цій країні на (рис.3.2).

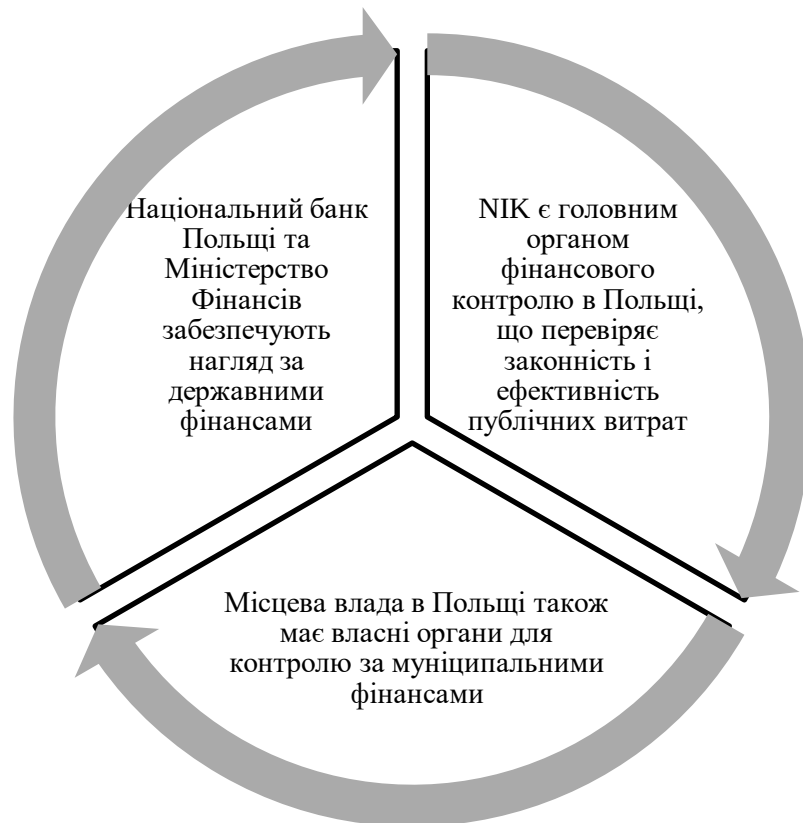

Рис.3.2. Основні особливості фінансового контролю в Польщі

Сформовано автором на основі джерела [31-33]

Варто також зазначити, що у складі вищезазначених податкових відомств часто формуються додаткові контролюючі структури, мета яких реалізовувати специфічні перевірки та ревізії окремих підвідомчих установ.

3. Недержавні контролюючі органи та відомства. Дані інституції реалізують фінансових контроль в межах добровільних начал та на комерційних засадах проводять штатні та позаштатні перевірки.

4. Служби та відомства внутрішнього контролю, які функціонують в межах окремого підприємства. Їх ключове завдання полягає в досягнення правомірного ведення фінансових операцій, оптимізації витрат та збільшення прибутку в межах чинного законодавства.

Не менш цікавим є досвід фінансового контролю в Німеччині в сфері реалізації фінансового контролю. Ключовою відмінною рисою від інших

країн ЄС полягає в тому, що з огляду на федеративний устрій країни, система фінансового контролю Німеччини має багаторівневу структуру, де на кожному рівні органи та інституції фінансового контролю наділені широким обсягом прав та можливостей для провадження специфічних для свого регіону систем фінансового контролю. Основні особливості фінансового контролю в Німеччині представлено на рис.3.3.

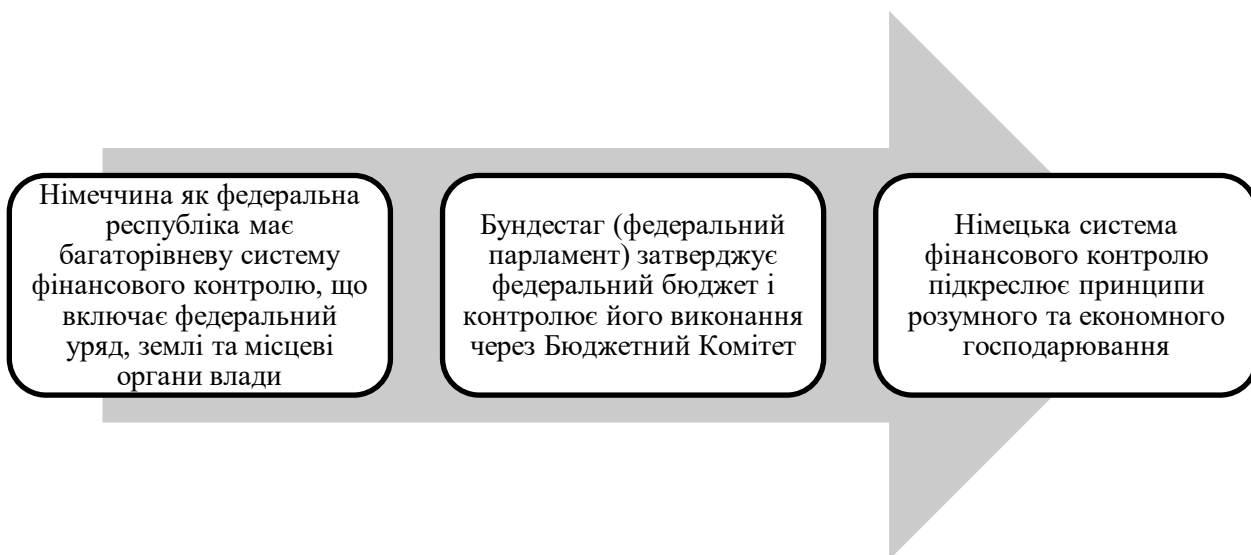

Рис.3.3. Основні особливості фінансового контролю в Німеччині

Сформовано автором на основі джерела [31-33]

Таким чином, дослідивши різні види систем фінансового контролю в різних країнах світу, ми можемо сказати, що формування останній відбувалось під впливом різного роду чинників та факторів, таких як культурно-історичними, політичними, територіальними. При цьому не останнє місце при цьому відіграє форма державного устрою країни та стан економічної системи в ній. Варто також зазначити значний рівень ефективності досліджуваних систем фінансового контролю, з огляду на високу пластичність та підзвітність останніх. Окрім того, визначальною характеристикою зарубіжних систем фінансового контролю є адаптивність до сучасних викликів сьогоденного світу, таких як глобалізація та цифровізація.

3.2. Основні проблеми в сучасній системі забезпечення фінансового контролю

Недооцінка ролі фінансового контролю є однією з причиною кризових явищ, що відбуваються у нашій державі протягом останніх років. Існування об'єктивної потреби створення дієвої, ефективної та життєздатної фінансової системи, і як наслідок покращення рівня фінансової дисципліни, що забезпечить зменшення кількості бюджетно-фінансових порушень, породжує необхідність звернути увагу на вирішення проблемних питань у сфері функціонування системи державного фінансового контролю в Україні.

Сьогодні система державного фінансового контролю не виконує повною мірою своїх завдань і функцій, це пояснюється наявністю невирішених проблем у відповідній сфері відносин, серед яких основними є відсутність систематизованої і досконалої нормативно-правової бази, наявні недоліки у ній і прогалини, зокрема невизначеність правового поля діяльності державних контролюючих органів, дублювання функцій і повноважень, відсутність їх узгодженої взаємодії, брак методології для проведення органами державного фінансового контролю різних його форм тощо, спостерігається зростання кількості фінансових правопорушень, удосконалюються схеми фінансових злочинів. Перелічені негативні явища суттєво впливають на становлення і розвиток ефективної та дієвої системи вітчизняного державного фінансового контролю.

Розбудова дієвої системи державного фінансового контролю, пошук шляхів реформування різноманітних аспектів організації та здійснення зазначеного контролю, комплексне розв'язання існуючих проблем у відповідній сфері за умови вжиття на загальнодержавному рівні заходів щодо усунення недоліків у практичній діяльності суб'єктів державного фінансового контролю і спрямованих на оптимізацію та підвищення ефективності державного фінансового контролю, активізація його ролі в

нинішніх публічних фінансових правовідносинах є також проблемним питанням.

Ключові проблеми з персоналом в діючій системі фінансового контролю в Україні, представлено на табл.3.2.

Таблиця 3.2

Ключові проблеми з персоналом в діючій системі фінансового контролю в
Україні

Проблема	Сутність
Професійна експертиза	Брак висококваліфікованих фахівців, які мають знання в галузі передових систем фінансового контролю, міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та сучасної практики аудиту
Корупція та хабарництво	Проблеми з корупцією впливають на цілісність та ефективність фінансового контролю, оскільки персонал може брати участь у корупційних діях або зазнавати тиску з боку них
Недостатня компенсація	Співробітники фінансового контролю можуть отримувати неадекватну оплату, що призводить до проблем із мотивацією, утриманням співробітників та вразливістю до корупції
Плинність кадрів	Висока плинність кадрів може призвести до втрати інституційних знань та досвіду, що підриває безперервність та ефективність процесів фінансового контролю
Проблеми у виконанні	Навіть якщо виявлено фінансові порушення, можуть виникнути проблеми із застосуванням коригувальних заходів через відсутність повноважень чи опору з боку інших організацій

Сформовано автором на основі джерела [34-37]

В цьому контексті окремою проблемою слід відзначити недостатню прозорість та систематизованості процесу реалізації фінансового моніторингу. Так, у випадку коли процедури та політики проведення фінансового контролю не є чітко визначеними та систематизованими,

виникає можливість до здійснення неналежного аудиту та буде формуватися середовище, в якому можливі факти посадових зловживань та правопорушень.

Як ми можемо побачити однією з ключових проблем для системи прийняття рішень щодо забезпечення фінансового моніторингу є регуляторна складність. Це стосується як безпосередніх правил проведення фінансового контролю, так і загальної системи законодавчого забезпечення системи фінансового контролю на регіональному чи загальнодержавному рівні.

В цьому контексті невідповідність законодавчого забезпечення може виявлятися як у прямих недоліках існуючих підзаконних актів, так і існуванню можливих протиріч між декількома нормативно-правовими актами, які регулюють ті чи інші сфери проведення фінансового контролю. У випадку настання таких ситуацій, буде виникати пряме ускладнення проведенню фінансового контролю, що буде призводити до неповного охоплення всіх масивів фінансової звітності.

Здійснення фінансового контролю пов'язане з кількома ключовими проблемами, серед яких корупція є важливою та поширеною проблемою. Корупція підриває ефективність систем фінансового контролю, дозволяючи незаконно перенаправляти кошти, маніпулювати бюджетами та спотворювати політичні рішення на користь небагатьох на шкоду суспільному благу. Це часто проявляється у формі хабарництва, розтрат, кумівства та шахрайства, які не тільки виснажують ресурси, а й підривають довіру до державних інституцій.

Ще однією серйозною проблемою є складність сучасних фінансових систем. Складна природа державних бюджетів, різноманітні потоки доходів та великі канали видатків можуть ускладнити всебічний моніторинг та відстеження фінансових потоків. Ця складність посилюється глобалізацією фінансових ринків і зростанням використанням складних фінансових інструментів, які можуть затінювати прозорість транзакцій. Швидкий розвиток технологій, пропонуючи інструменти для покращення фінансового

управління та нагляду, також створює проблеми. Іти в ногу з технологічними досягненнями та ефективно інтегрувати їх у систему фінансового контролю має вирішальне значення, але це може виявитися непростим завданням. Крім того, ризик кіберзагроз, таких як злом і витік даних, є серйозною проблемою для безпеки та цілісності фінансових даних.

Обмеженість ресурсів є ще однією важливою проблемою. Органи фінансового контролю часто стикаються з обмеженнями щодо кадрів, досвіду та фінансування. Це може ускладнити їхню здатність проводити ретельні перевірки, аналізувати складні фінансові дані та ефективно забезпечувати дотримання правил. Відсутність кваліфікованого персоналу або недостатня підготовка можуть призвести до неефективності та упущень у процесі контролю.

Не менш важливою проблемою вітчизняної системи фінансового контролю є використання застарілого програмного забезпечення та технічного устаткування. В цьому контексті можуть виникати ряд проблем та порушень в системі вітчизняного фінансового контролю. Так, перш за все використання застарілих технологій виникає можливість здійснення помилок при перевірці фінансових операцій та звітності.

Окрім того, не менш важливим наслідком, який виникає внаслідок використання застарілого технічного та програмного устаткування, може бути більша вразливість до кібератак. Це зумовлено тим, що використання застарілого обладнання та програмного забезпечення може зумовити не лише порушення інтеграції з іншими системами та вільним обміном даних, а і отримати при цьому більше вразливих місць, якими можуть користуватись шахраї чи хакери. В кінцевому, не менш важливою проблемою, яка пов'язана з використанням застарілого обладнання полягає в тому, що воно має обмежені можливості в широкому та всеохоплюючому аналізі фінансової звітності та документації.

Розглянувши кібератаки як одну із ключових загроз системи фінансового моніторингу, важливим є також розглянути основні загрози сучасної системи фінансового контролю, що представлено на рис.3.4.

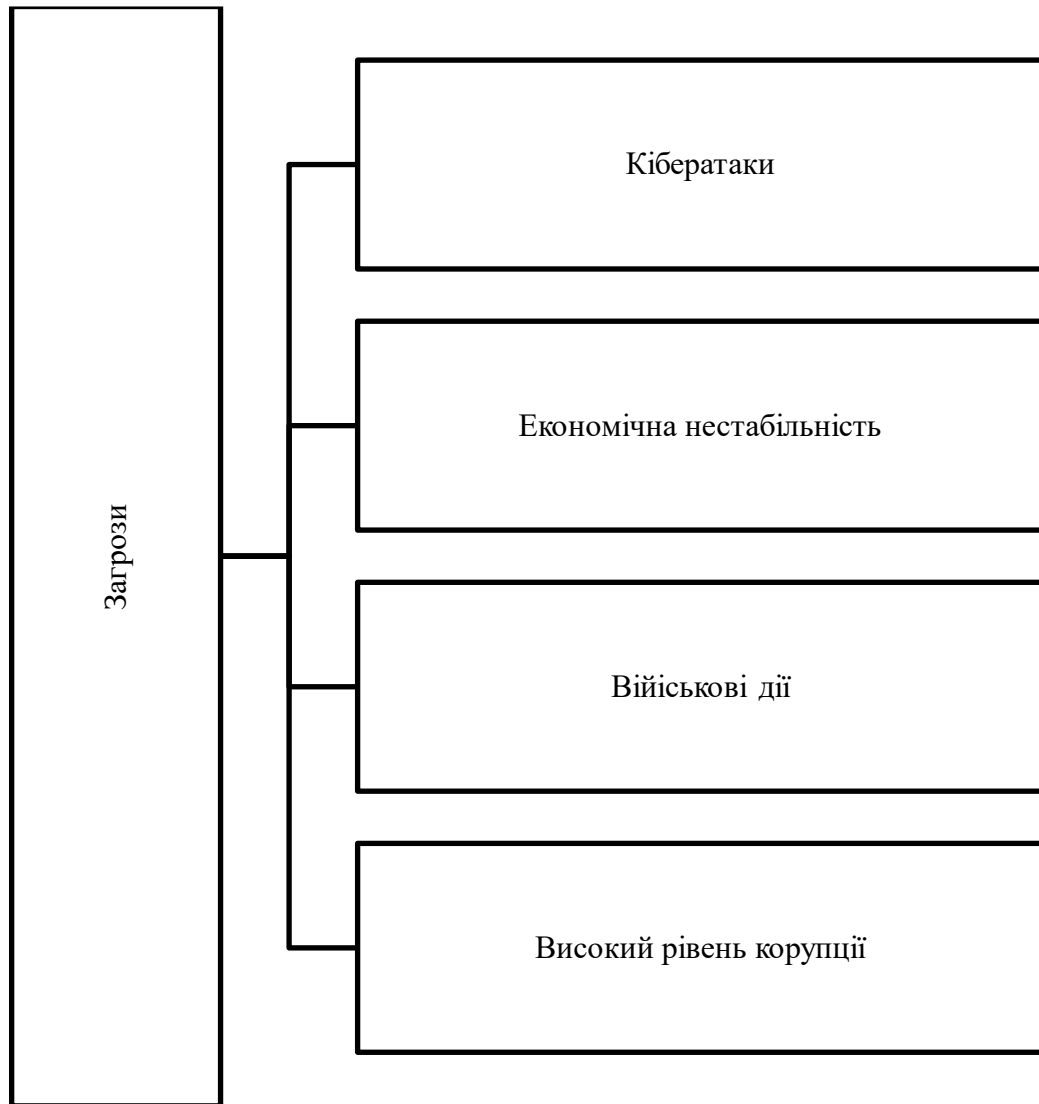

Рис.3.4. Основні загрози сучасної системи фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [42-44]

Таким чином, вітчизняна система фінансового моніторингу, попри складну та багатовекторну структуру володіє рядом недоліків та перешкод реалізації. В більшій мірі ці проблеми стосуються питання корупційної складової, проблем законодавчого забезпечення та інституційної реалізації. Не менш важливим при цьому є проблема неузгодженості та непрозорості даних процесів. Зокрема, існування даної проблеми буде призводити до формування прогалин в алгоритмі фінансового контролю, що ставатиме основою до укриття правопорушень у фінансовій сфері.

3.3. Шляхи удосконалення формування системи забезпечення фінансового контролю

У сучасних реаліях існуючої ситуації в державній економіці, зростання впливу світових фінансових чинників, глобалізації відповідних процесів та міжнародної конкуренції, система державного фінансового контролю в Україні є досить розвинутою, але, незважаючи на це, відповідний контроль характеризується наявністю певних недоліків у фінансовій практиці, нецільовим та неефективним використанням бюджетних коштів, відсутністю належного законодавчого підґрунтя контрольно-фінансової діяльності, нормативного визначення змісту державного фінансового контролю, його мети, вимог до проведення, недосконалістю запроваджених форм і методів контролю, що негативно впливає на стан державних фінансових ресурсів, уповільнює розвиток функції публічного адміністрування та безумовно потребує вдосконалення.

Державний фінансовий контроль характеризується своєрідною специфічністю завдань, порядком їх вирішення, механізмом здійснення контрольних заходів, широким колом спеціальних органів контролю, а також різноманіттям видів, форм і методів контролю. У спеціалізованих правових наукових джерелах існують численні критерії і підстави класифікації державного фінансового контролю, адже розподіл його видів за певними класифікаційними ознаками, відіграє важливу роль як для теоретичного дослідження, так і практичного використання. Ефективність державного фінансового контролю забезпечується належною організацією, своєчасністю та об'єктивністю його проведення, чіткою регламентацією, при цьому важливе місце займає чітке визначення його видів, форм і методів, які на сьогодні не достатньо врегульовані.

Основні напрямки покращення роботи фінансового контролю в Україні, представлено на табл.3.3.

Таблиця 3.3

Основні напрямки покращення роботи фінансового контролю в Україні

Напрямок	Сутність
Зміцнення правової бази	Оновлення та спрощення законів та правил, щоб зробити їх ясними та послідовними, гарантуючи їх відповідність міжнародним стандартам та передовій практиці.
Підвищення інституційного потенціалу	Зміцнення потенціалу інститутів фінансового контролю, таких як Рахункова палата, та покращення міжвідомчої співпраці для забезпечення комплексного контрольного середовища
Інвестування у технології	Впровадження сучасних ІТ-рішень для підтримки діяльності з фінансового контролю, включаючи інструменти аналізу даних для оцінки ризиків та виявлення шахрайства
Формування культури чесності	Просування етичної поведінки та сумлінності серед співробітників фінансового контролю з чіткими кодексами поведінки та нульовою толерантністю до корупції
Підвищення прозорості	Підвищення прозорості державних фінансів за допомогою регулярної публічної звітності та ініціатив за відкритими даними, які також передбачають участь громадян у моніторингу державних витрат

Сформовано автором за даними джерел: [41-44]

Окремо слід зазначити ще один напрям вдосконалення роботи системи фінансового контролю в нашій країні – активний розвиток міжнародних взаємовідносин в цій сфері та безпосередня інтеграція у світові бази даних та системи фінансового контролю. Такий напрям поліпшення дасть можливість не лише розширити межі діяльності та досяжності вітчизняних систем фінансового контролю, але і забезпечить швидке отримання та адаптацію існуючого практичного досвіду та інноваційного програмного та технічного забезпечення в цій сфері. Важливість цього кроку поліпшення зумовлена як практичними потребами, так і об'єктивним розумінням важливості міжнародних тенденцій глобалізації, де велика кількість процесів та операцій, в тому числі і фінансових часто не можуть реалізовуватись лише в межах однієї країни.

Так, як ми можемо побачити, ключовим питанням в системі виявлення правопорушень через систему фінансового контролю є активне використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій та технічного забезпечення. Поряд з тим не варто забувати про той факт, що будь-які, навіть найбільш досконалі технології та технічне устаткування є малоефективним без умілого користувача. В цьому контексті тренінги та курси підвищення кваліфікації персоналу повинні стосуватись не лише опануванню нових принципів та механізмів виявлення фінансових правопорушень та ефективізації процедур фінансового контролю, але і навчання продуктивного та оперативного користування новим програмним та технічним забезпеченням.

Ключові напрями удосконалення роботи системи фінансового контролю в умовах війни представлено на рис.3.5.

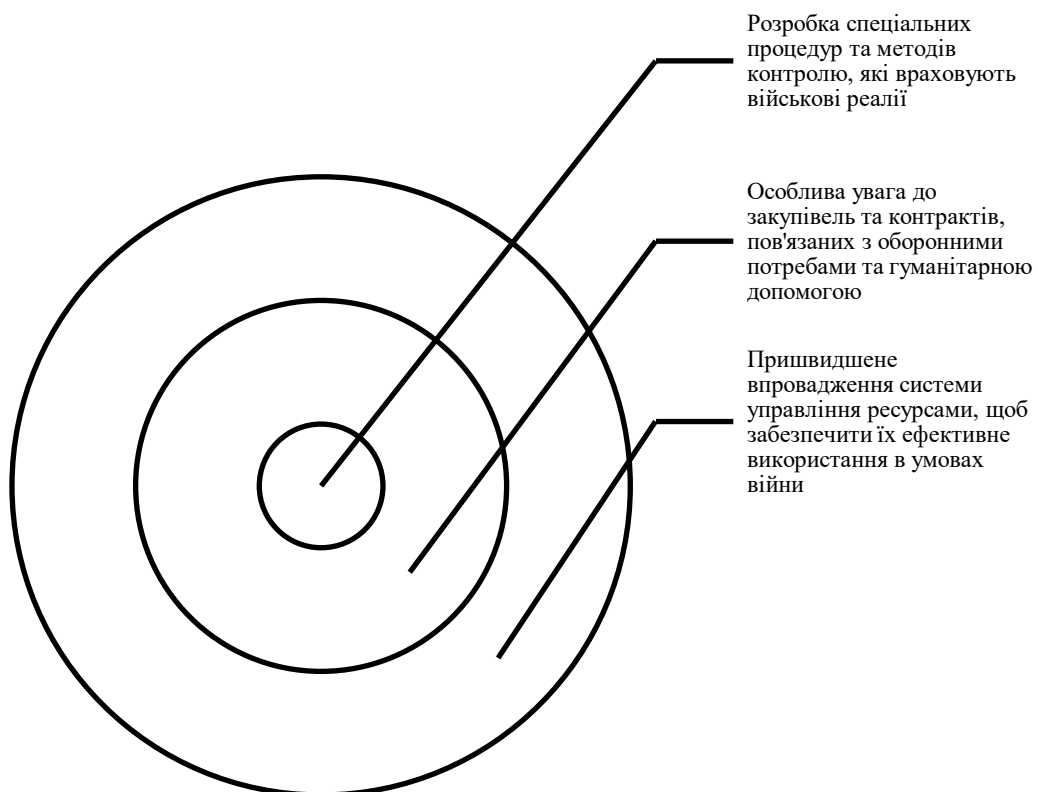

Рис.3.5. Напрями удосконалення роботи системи фінансового контролю в умовах війни

Сформовано автором

При цьому варто зазначити, що всі системи фінансового контролю в умовах війни повинні відрізнятись гнучкістю та оперативністю. Це зумовлено тим, що на сьогоднішній день світові тренди та тенденції навіть в мирний час вимагають від системи фінансового контролю високої швидкості реакції та ефективної адаптації під змінність внутрішніх та зовнішніх умов. В умовах війни така потреба тільки збільшується. Швидкість реакції та можливість пристосування стають критично важливими характеристики для будь-якого елемента економічної та регулятивної системи військового стану та умовою її ефективного відновлення в післявоєнні часи.

Передова аналітика даних, штучний інтелект та машинне навчання можуть використовуватися для більш ефективного та ефективного аналізу великих обсягів фінансових даних. Ці технології можуть виявляти закономірності, аномалії та тенденції, які можуть свідчити про шахрайські дії, такі як розтрата або незаконне присвоєння коштів. Технологія блокчейн також може використовуватися завдяки її здатності створювати безпечні, прозорі та захищені від несанкціонованого доступу записи транзакцій.

Відтак, не менш важливо підвищувати рівень людського досвіду. Регулярні програми навчання та розвитку для співробітників фінансового контролю гарантують, що вони будуть в курсі останніх тенденцій фінансового шахрайства, нормативних змін та технологічних досягнень. Це дозволяє їм більш ефективно виявляти та розслідувати потенційні правопорушення. Крім того, створення спеціалізованої робочої сили, яка має навички в таких галузях, як судово-бухгалтерська експертиза та кібербезпека, може значно покращити виявлення фінансових злочинів.

Зазначимо, що створення культури прозорості та підзвітності у державних установах має життєво важливе значення. Заохочення інформування про порушення та захист осіб, які повідомляють про порушення, можуть стати ефективним способом розкриття злочинів, які в іншому випадку можуть залишитися прихованими. Прозорість можна ще

більше покращити, зробивши фінансові звіти та операції доступними та зрозумілими для громадськості, що посилить зовнішній контроль.

Співпраця та обмін інформацією між різними агентствами, як усередині національних кордонів, так і за їх межами, мають важливе значення, особливо враховуючи глобальний характер багатьох фінансових транзакцій. Партнерство між урядовими установами, міжнародними організаціями та підприємствами приватного сектору може сприяти обміну передовим досвідом, розвідувальною інформацією та ресурсами, що призведе до більш ефективного виявлення та запобігання фінансовим злочинам. Нормативно-правова база повинна постійно оновлюватися, щоб йти в ногу зі змінною фінансовою ситуацією та новими видами фінансових злочинів. Сильне законодавство та ефективні механізми правозастосування мають основне значення для запобігання правопорушенням та переслідуванню правопорушників.

Таким чином, питання вдосконалення існуючої системи фінансового моніторингу в нашій країні є важливою умовою її розвитку та виживання, зокрема в часи війни, коли питання збереження економічної незалежності є особливо важливим. В цьому контексті нами було запропоновано ряд заходів вдосконалення та векторів поліпшення діяльності. Дані поліпшення стосуються різних сфер фінансового контролю: від технічного та програмного забезпечення та до формування потужної системи міжнародної інтеграції. Окрім того важливим кроком поліпшення системи фінансового контролю є реформування та вдосконалення існуючого законодавчого забезпечення, яке повинно включати сучасні реалії ведення фінансової діяльності та існування економічної системи, а також дало б можливість в перспективі механізмам фінансового контролю адаптуватись під сучасні реалії.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

За результатами проведеного дослідження визначення напрямків удосконалення формування системи забезпечення фінансового контролю, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що формування останній відбувалось під впливом різного роду чинників та факторів, таких як культурно-історичними, політичними, територіальними. При цьому не останнє місце при цьому відіграє форма державного устрою країни та стан економічної системи в ній. Варто також зазначити значний рівень ефективності досліджуваних систем фінансового контролю, з огляду на високу пластичність та підзвітність останніх. Окрім того, визначальною характеристикою зарубіжних систем фінансового контролю є адаптивність до сучасних викликів сьогоденного світу, таких як глобалізація та цифровізація.

2. Встановлено, що важливою проблемою вітчизняної системи фінансового контролю є використання застарілого програмного забезпечення та технічного устаткування. В цьому контексті можуть виникати ряд проблем та порушень в системі вітчизняного фінансового контролю. Так, перш за все використання застарілих технологій виникає можливість здійснення помилок при перевірці фінансових операцій та звітності.

3. Доведено, що ключовий напрям вдосконалення роботи системи фінансового контролю в нашій країні – активний розвиток міжнародних взаємовідносин в цій сфері та безпосередня інтеграція у світові бази даних та системи фінансового контролю. Такий напрям поліпшення дасть можливість не лише розширити межі діяльності та досяжності вітчизняних систем фінансового контролю, але і забезпечить швидке отримання та адаптацію існуючого практичного досвіду та інноваційного програмного та технічного забезпечення в цій сфері.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження на тему «Система забезпечення фінансового контролю в Україні» можна зробити наступні висновки:

1. Представлено принципи здійснення фінансового контролю. Визначено сутнісні характеристики фінансового контролю. Встановлено ознаки що виділяють процес фінансового контролю. Основною метою фінансового контролю є виявлення підозрілих фінансових операцій, які можуть в себе включати легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом або ж неправомірного використання державних коштів. Визначено функції сучасної системи фінансового контролю. Представлено етапи формування системи фінансового контролю. Встановлено засади сучасної системи фінансового контролю. Доведено, що фінансовий контроль є комплексним та багатовекторним процесом. Механізми фінансового контролю можуть реалізовуватись як на рівні державних інституцій, так і на рівні окремих осіб, мета яких є оцінити рівень фінансово-господарської діяльності окремого підприємства.

2. Виділено особливості проведення фінансового контролю в Україні. Представлено етапи проведення фінансового контролю в Україні. Встановлено аспекти системи державного фінансового аудиту як чиннику успішно проведеного контролю в Україні. Доведено, що війна в Україні суттєво тримається на міжнародній фінансовій допомозі і ефективно проведеними операціями із закупівлі всього необхідного для армії ЗСУ, що витиснути ворога із нашої землі. Нажаль, це відкрито багато нових можливостей для тих хто хоче ті кошти привласнити. Встановлено, що важливе місце в проведенні фінансового контролю в Україні, посідає державний фінансовий аудит який є його складовою і на який покладено різного роду функцій, але переважно це стосується перевірок того наскільки законно та ефективно використовуються державні й комунальні кошти і

майно. Доведено, що на оцінювання ефективності фінансового контролю в Україні в умовах воєнного стану, також впливає і таке скільки було своєчасно попереджено порушень законодавства у сфері закупівель, оскільки це по своїй сутності дозволяє запобігти фінансовим втратам. Встановлено що в подальшому буде виникати нова загроза яка включає в собі можливі порушення під час витрачання фінансових і матеріальних ресурсів на розбудову країни в поствоєнному періоді.

3. Визначено, що формування останній відбувалось під впливом різного роду чинників та факторів, таких як культурно-історичними, політичними, територіальними. Виділено проблеми з персоналом в діючій системі фінансового контролю в Україні. Встановлено, що важливою проблемою вітчизняної системи фінансового контролю є використання застарілого програмного забезпечення та технічного устаткування. В цьому контексті можуть виникати ряд проблем та порушень в системі вітчизняного фінансового контролю. Встановлено напрямки покращення роботи фінансового контролю в Україні. Доведено, що ключовий напрям вдосконалення роботи системи фінансового контролю в нашій країні – активний розвиток міжнародних взаємовідносин в цій сфері та безпосередня інтеграція у світові бази даних та системи фінансового контролю. Представлено заходи підвищення ефективності фінансового контролю. Визначено шляхи удосконалення виявлення правопорушень через систему фінансового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Київ : Наукова думка, 2004. 301 с.
2. Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 1999. 42 с.
3. Брадул О, Ільїна С. Аудит: підручник Ліра.К, 2019. 324 с.
4. Барабаш Н.С., Никонович М.О. Удосконалення системи державного фінансового контролю. *Фінансовий контроль*. 2005. № 3. С. 44-47.
5. Берлач А.І. Фінансове право України: навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2008. 328 с.
6. Бліхар М.М. Правові засади фінансового контролю при здійсненні інвестиційної діяльності. «Visegrad Journal on Human Rights». 2017. № 1/2. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_2/3.pdf.
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456 – VI. URL: <http://search.ligazakon.ua>
8. Волощук М.Г. Фінансове право: навч. посіб. Вид. 3-тє, допов. та перероб. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
9. Гетманець О.П. Правові принципи бюджетного контролю. *Форум права*. 2017. № 5. С. 84-90.
10. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатрий М.М. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 424 с.
11. Державний фінансовий контроль: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Вітвицька Н.С., Чумакова І.Ю., Коцупатрий М.М., Фенченко М.Т. Київ : КНЕУ, 2003. 408 с.
12. Дікань Л.В. Контроль у бюджетних установах: теорія та практика: монографія. за заг. ред. Л.В. Дікань. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2016. 332 с.

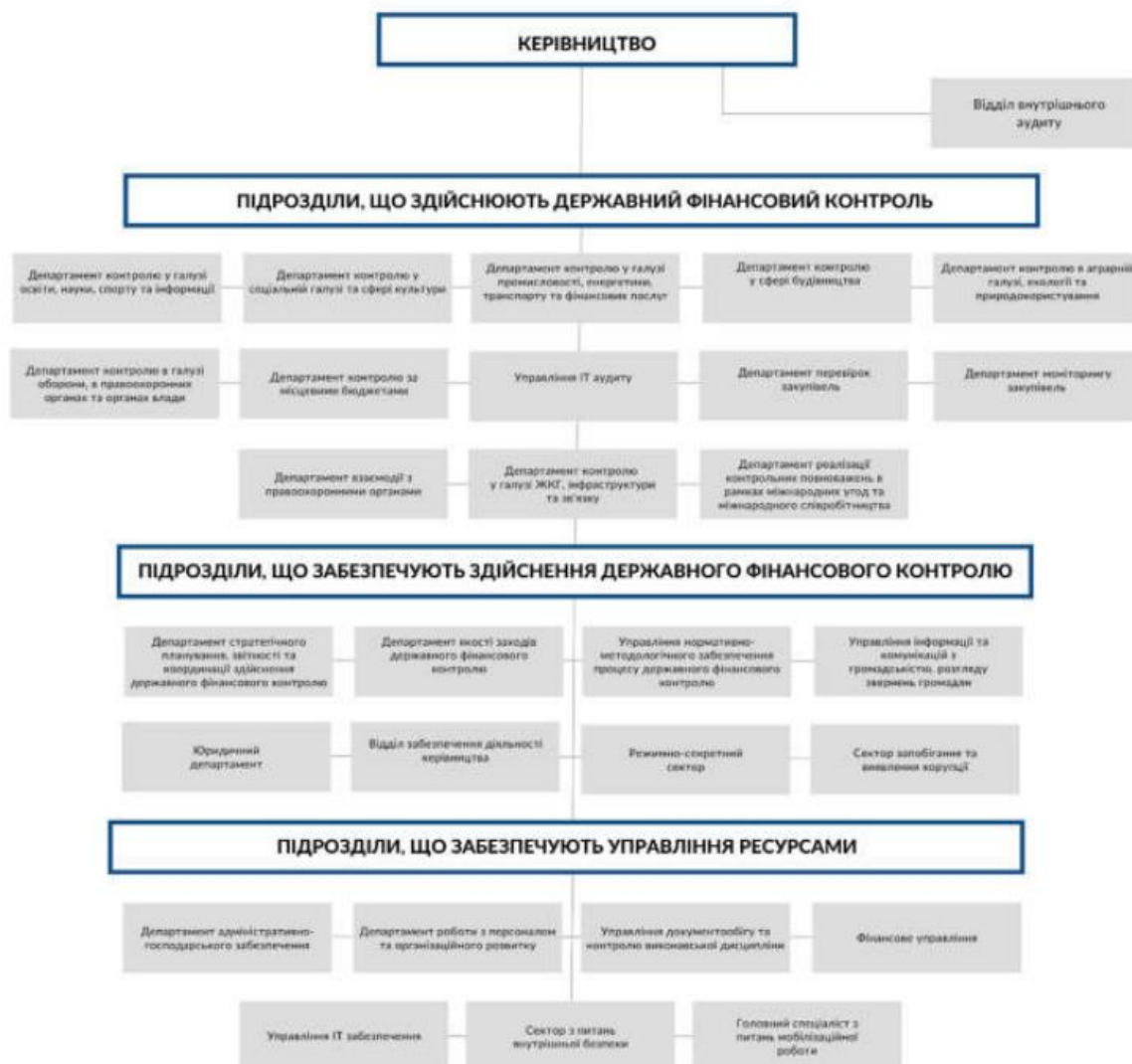
- 13.Дмитренко Г.В. Організація і здійснення державного контролю в Україні (фінансово-економічні аспекти): дис. д-ра наук з держ. управління: 25.00.02 / Київ, 2011. 480 с.
- 14.Дрозд І.К., Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. К. : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2007. 304 с.
- 15.Дудко В.П. Державний фінансовий контроль: підручник. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Чернівці : Прут, 2008. 624 с.
- 16.Ємець Р.О. Адміністративно-правові засади здійснення державного контролю у сфері земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 19 с.
- 17.Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль в системі управління: монографія. Київ: Ельга; Ніка-Центр, 2002. 360 с.
- 18.Касьяненко Л.М. Планування як складова фінансово-правового процесу. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка і право)*. 2010. № 3 (50). С. 119-125.
- 19.Касьяненко Л.М. Фінансове право України (альбом схем): навч. посіб. / за заг. ред. Л.М. Касьяненко., Цимбалюк А.В., Фоменко Ю.О. Київ: Алерта, 2014. 270 с.
- 20.Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. Альманах права. 2012. № 3. С. 42-46.
- 21.Коломоець Т.О., Матвієнко П.Д. Принципи як елемент механізму контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. *Адміністративне право і процес*. 2012. № 2. С. 31-42.
- 22.Кульчицький М.І., Корнілова Є.Є. Управління фінансами на регіональному рівні. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3 (08). С. 285-288.
- 23.Латковська Т.А. Розвиток фінансово-правових відносин у сучасних умовах. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. № 53. С. 464-469.
- 24.Лиско Н.А. Основні принципи державного фінансового контролю в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 5(119). С. 42-47.

- 25.Ліпкан В.А. Контрольне право як атрибутний елемент української системи права. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 8. С. 7-10.
26. Максимова В.Ф. Організація державного фінансового контролю: навчальн. посіб. Одеса: ОНЕУ, 2012. 276 с.
- 27.Микитюк І.С. Принципи організації та здійснення державного фінансового контролю. *Вісник Тернопільського державного економічного університету*. 2006. № 3. С. 88-94.
- 28.Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016р. №43 (поточна редакція від 12.10.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 29.Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від № 2939-XII від 26.01.1992 (поточна редакція від 19.08.2022): URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 30.Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: дис. ... док. економіч. наук: 08.00.08 / Львів, 2015. 530 с.
- 31.Прасюк В.М. Державний фінансовий контроль: визначення поняття. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Т. 2. С. 97-102.
- 32.Савченко Л.А. Правові основи фінансового контролю : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 504 с.
- 33.Слободянюк Ю. Б. Формування системи державного аудиту в Україні: монографія . Суми: ФОП Наталуха А. С., 2014. 321 с.
- 34.Стефанюк І.Б. Фінансовий контроль: визначення поняття і системи. *Економіка, фінанси, право*. 2001. № 7. С. 3-6.
- 35.Стефанюк І.Б. Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації й визначення системи. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 12-19
- 36.Федоров С.Є. Фінансовий контроль як абстрактна категорія фінансового права: проблеми сприйняття. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 207-211.

- 37.Хмельков А.В. Державний фінансовий контроль: Підручник.Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 228 с.
- 38.Шевченко Н.В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 21 с.
- 39.Шевчук О. А. Державний фінансовий контроль бюджетних установ: навч. посібник .К.: КНТЕУ, 2013. 216 с.
- 40.Ярмак І.М. Поняття принципів фінансового контролю. *Європейські перспективи*. 2013. № 11. С. 184-191.
- 41.Zhyvko, Z., Gorban, I., Marushko, N., Korzh, M., & Korogod, N. Human Capital Management Under the Conditions of the Postmodern Society i n the Context of Ensuring the Economic Safety of the Enterprise. *Postmodern Openings*, 12(1), 2021, 267-283.
- 42.Kolisnichenko, R., Tsumariiev, M., Melnyk, N., Gorban, I., & Marushko, N. (2022).Philosophical and Legal Essence of Control in Terms of Ensuring Natio nal Security. *WISDOM*, 23(3), 254–261.
- 43.Savitri, E., Abdullah, N. H. N., & Musfi, P. N. The performance of the financial sector during the COVID-19 pandemic. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 2022, 377–386. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.16670>
- 44.Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. Regulatory and legal component in ensuring state’s financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 2021, 232-240.
- 45.The State Financial Monitoring Service of Ukraine. 2022, financial control. URL: <https://fiu.gov.ua/en/>
- 46.Ministry of Finance of Ukraine. Financial Control data. 2022. URL: <https://mof.gov.ua/en>

ДОДАТОК А

Структура Державної служби аудиту України

ДОДАТОК Б

Загальний обсяг виявлених порушень під час здійснення фінансового контролю в Україні в умовах воєнного стану

